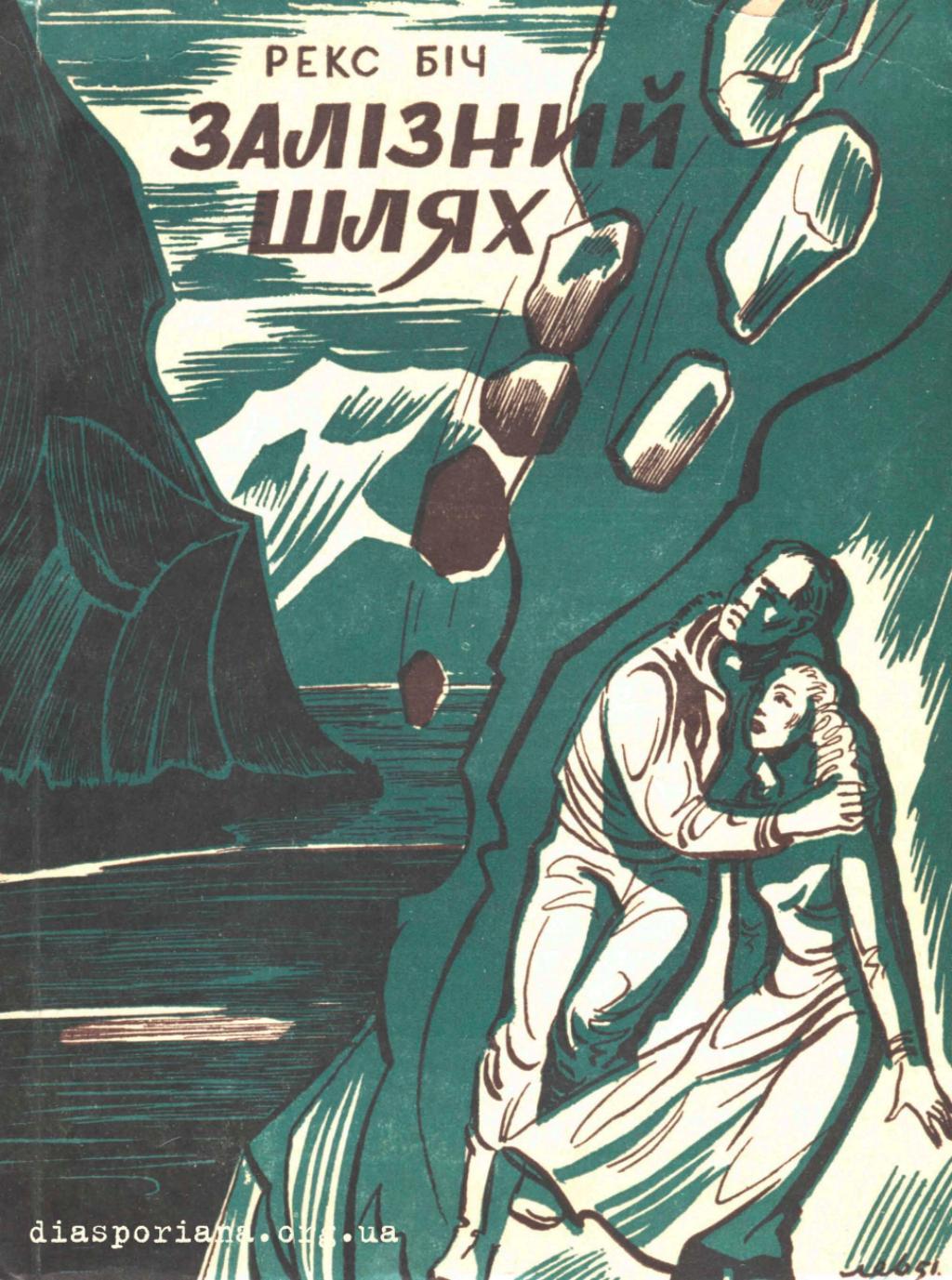


РЕКС БІЧ

ЗАЛІЗНИЙ ШЛЯХ



Дорогі Приятелі!

Висилаю Вам 8-му книжку КПУК —
“ЗАЛІЗНИЙ ШЛЯХ” — I том повісті
(з життя перших трудопереможців Аляс-
ки) американського письменника, Рекса Біча, в пе-
рекладі на українську мову.

За КПУК:

Іван Тиктор, видавець.

Просимо кожного ВП.
Передплатника відно-
вити, або доповнити
передплату до \$9.50,
якщо хто досі, ще
цього не зробив.

Обов'язком кожного
ВП. Приятеля КПУК
— приєднати при-
наймні одного ново-
го передплатника і
цим скріпити працю
КПУК

Адреса Клубу:

UKRAINIAN BOOK CLUB, LTD.
834½ MAIN STREET,
WINNIPEG, CANADA.



U K R A I N I A N B O O K C L U B

BOOK 8.

REX BEACH

THE IRON TRAIL

NOVEL

translation from english

VOLUME I



19 WINNIPEG 51

КЛЮБ ПРИЯТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ
КНИЖКА 8.

РЕКС БІЧ

ЗАЛІЗНИЙ ШЛЯХ

ІНОВІСТЬ

переклад з англійського

ЧАСТИНА I



Обкладинка Мирона Левицького

Printed by

The New Pathway, 184 Alexander Ave., Winnipeg, Man., Canada

ПЕРЕДМОВА

Рекс Біг (Rex Ellingwood Beach) — новітній визнаний американський письменник — народився 1877 р. в Етвуд, США. Був сином фармера, спортивцем та адвокатом. Але успіхи на літературній ниві відвернули його увагу від адвокатури. На 20-му році життя здобув розголос повістю “Харцизи”.

Переломовою датою в творчості Біга є рік 1913, коли він написав роман “Залізний шлях” (“The Iron Trail”) — твір з життя Аляски. Аляска дійсно надихнула його на все життя, дала йому літературний світогляд, якого він уже не зрадив ніколи.

“Залізний шлях” уперше погав друкуватися в журналі “Альманах для кожного” (“Everybody's Almanac”) з сігнем 1913 р., попереджений таким вступом Ф. П. Адемса:

“Кожний, хто йде за Бігем уздовж алясканського шляху, — кожний, хто багив у дзеркалі його історії драматизм, надлюдські зудари суперечностей у розвитку цього велітенського краю, той забажає вернутися на Аляску з її незвичайними питаннями та великими людьми. І още один головік, Мурей О'Нейл, з ірландською меткістю зміг збудувати залізницю й одногасно здобути серце жінки”.

Як Аляска захопила Р. Біга та людей, яких він описує, так само захоплює гитага його твір про Аляску — “Залізний шлях”. З огляду на положення Аляски та сугасну ситуацію, цей край притягає сьогодні зацікавлення світу ще більше, ніж тоді, коли Біг писав “Залізний шлях”.

Аляска — це півострів північно - західної Америки — майже втроє більший від України. Її населення — переважно індіяни та ескімоси. Америка купила Аляску від Росії в 1867 р. за 7 з половиною мільйонів доларів. Її багатства: золото, мідь, вугілля й нафта, як також: хутра, ліси, риба.

Відкуплення Аляски Америкою ще далеко не означало її здобуття. Щойно американські піоніри насправді здобули її для Америки й для цивілізованого людства. Які нелюдські подвиги таяться в цьому її здобуванні, не скаже мовгазна Аляска, ні історія. Про це довідуюмося тільки з таких творів, як “Залізний шлях”.

Окружена льодовими горами таємна Аляска — загароване царство золота — була країною снів найбільших смільгаків. Вони йшли й найгастіше гинули страшною смертю в її зрадливих проваллях, що лежали на шляхах до її нутра. Одних тягнуло багатство, інших — пригоди, а ще інших — велика й шляхетна мета — опанувати Аляску цивілізацією: позакладати міста, провести бітій залізні дороги. До цих останніх належить головний герой твору “Залізний шлях” — ірландець Мурей О’Нейл.

Він підприємсько-мільйонер. Але проводить залізниці на Алясці не тому, щоб збагатитися, а тільки — щоб здобути її для вжитку людей. Тисячі його робітників, що прийшли на Аляску заробити гроши, під впливом його самопосвяти, в потребі відкладають справу заробітків і свого власного добра на другий плян, а на перший висувають високу мету: виконати працю для загального добра. Пам'ятником їхньої праці — “Залізний шлях”, так звана “Залізниця ріки Лосося”. Прізвищ всіх цих людей — піонірів Аляски — історія не записала. Тож пам'ятника їм поставив Р. Біг своєю книгою.

Для дикої природи, для деяких злих одиниць

у цій борні життя людське не мало юодної ціни перед лицем скарбів Аляски та їх здобуванням.

Але для Мурея О'Нейла найбільшою святістю було життя людини, яку він любив понад все — більше, як самого себе. Він “мав серце й дивився в серце” ближнього. І за найбільше досягнення своєго життя він уважав не збудування славної залізниці, а тільки — прихилення до себе щирого серця Елізи Аплетон.

Тисячі слов'ян - робітників, каже Біг, а між ними напевно й українці, розбудовували Аляску під проводом О'Нейла та йому подібних. Та й не тільки Аляску... Кожна фарма, кожне підприємство, а іноді й кожний погатковий крок по той бік океану наших українських піонірів — це також свого роду “Аляска”. Їхні тихі, але героїчні подвиги ще ждуть на це, щоб їх описати з таким глибоким розумінням, любов'ю та подивом, як Р. Біг описав піонірів Аляски.

Новий Світ — країна великих можливостей. Серед наших піонірів у ньому є напевно люди зі здібностями та геснотами О'Нейла, і напевно мають пориви до високої мети. Правда, вони не конге мусять прокладати залізниці, але перед ними лежить поле до праці не менше важливe: розбудова і скріплення тут українства — як фронту в обороні поневоленої Батьківщини. Це поле діяльності — то наша “Аляска”. І на ній треба прокладати “залізні” шляхи з О'Нейлевою енергією, райдужністю, сильною волею і гесністю, використовуючи матеріальні засоби для вищих цілей.

Чисто людські гесноти лежать в основі національних геснот. Тому Р. Біг дав нам зразок великого О'Нейлевого характеру, дав тим самим необхідну здорову духову поживу кожній людині, а нам — українцям — зокрема.

Юрій МУЛИК - ЛУЦІК

ПАРОПЛАВ “НЕБРАСКА” ТОНЕ.

Уся морська затока поринала в сумерках нічі, тому пароплав прохоплювався проміж тісні протоки дуже обережно. Ліворуч і праворуч майоріли пасма гір, що місцями звисали над самою водою, а де-не-де торчали гребенями до темного небозводу. На цих хребтах бовваніли густі ліси. У весь день прокладала собі “Небраска” нелегкий шлях крізь цей лябірінт вузьких проток. Іноді протискалася таким вузеньким коридором, що чорні смереки наближувалися — на око — на один мет каменем, то знов випливала на широке плесо вод, де відчувався вологий подих північного Тихого океану. Дальше — ген, безмежними просторами тисяч миль хвилював океан десь аж до скель Сахаліну і до берегів тюремної Росії.

Завжди близько, майже тут під боком було видно чудову зелень канадійських лісів, значно глибшу й темнішу за зелень тропічних джунглів, бо вона виростає в країні незліченних озер. З гірських ярів сніжнобілими стрічками били потоки, гірські поляни вкривав глибокий сніг, а ще там дальше маячили льодовики, мов закуті в граніт мертві примари. Там бували містечка й рибацькі оселі, копальні й каменоломні, що раптом виринали на овиді й швидко зникали, мов потопали десь у безвістях.

Вряди-годи можна було наглянути їй інші пароплави, що також обережно пропливали їй зникали, наче б їх поглинав крутіж ненаситних хвиль.

Ті пасажири “Небраски”, що оце вперше пустилися в дорогу тією внутрішньою протокою, не могли начудуватися її красою та різноманітністю. Інші ж, хоч і вже обізнані з цими красвидами, помічали щораз новіші чудові подробиці.

Мурей О’Нейл оглядав ті околиці також не вперше. Усе північне побережжя від Флятери аж до Ст.-Еліас знов так докладно, як лице старого друга. Але й він щомить любувався новими красвидами та неймовірною різноманітністю барв. Тасмні яруги й байраки зачинялися їй відчинялися, немов заманювали на блудну дорогу; вузловата їй покрученна суміш островців та півострівців, сурми водопадів, мовчазні пагорби, обумерлі льодовики їй сніжисті ліси, — все це відбивалося дивним гомоном в їого душі, бо був трохи мрійником.

Одночасно не забував про те, що цей красвид, чудовий і подивугідний за дня, міг стати джерелом небезпек уночі. Йому була відома кволість крищевої лушпини — пароплава. Довголітній досвід і життєва злободенність виробили в ньому змисл практицизму та передбачливости. Пароплавами вже не захоплювався. Вони для нього були тільки засобами до мети. Залізниці також утратили в його очах увесь чар романтики. Він сам збудував уже не одну і пережив усі поетичні мрії “залізного пегаса”. Викінчивши якусь залізницю, звичайно переставав уже нею цікавитися. Проте на свій лад був ще трохи

поетом. Практичні думки мережав фантастичними задумами і любив ті мрії.

Тепер ось рівними кроками міряв поміст “Небраски” і також мріяв, пронизуючи бистрими очима темінь ночі. З переду пароплава доходили поклики старшин, що їм зараз же відповідав голос керманича, немов їх власний відгомін. По боках пароплава шепотіли хвилі моря, з-під помосту доносився гомін ритмічного туркуту машин. О’Нейл, знагла розположавши свої мрії, став безуспішно обчисляти, скільки ще мине часу, поки капітан пароплава, Джон Бренан, піде спочивати.

Коли тільки була нагода, подорожував пароплавом Джона Бренана, бо сподобав веселу вдачу капітана. Звик також жити в його каюті, а їхні нічні дружні розмови стали вже звичаєм та невідмінним супроводом подорожі О’Нейла.

Той, на кого чекав, якраз вилонився з пітьми. Вродливий мужчина низького росту, вже сивоволосий.

— Ходім, — запросив, — усе готове.

О’Нейл пішов за Бренаном й увійшов до його вибагливої ясно освітленої каюти. На столі була таця з пляшкою, сифоном і чарками. Бренан замішив приятелеів напиток, а сам налив собі лімонади. Обидва мовчки піднесли чарки вгору.

— Нелегкий проїзд мав ти сьогодні, — почав О’Нейл, — то може на цей раз зміниш напій? А то п’єш тільки содову воду і старієш, мій Джоне!

— Що? — щиро засміявся капітан. — Старію? Всетаки я за тебе сильніший! І це якраз завдяки

тверезому життю. Бо я давно вже переконався, що горілка та солона морська вода не любляться.

О'Нейл, вигідно розсівшиесь, говорив:

— Справді не знаю, навіщо пароплавові той капітан. Наприклад, яку користь має з тебе корабельна спілка? Хіба ж їй потрібне твоє гарне личко, що без сумніву баламутить жінок! Кінець-кінцем, годі сумніватися, що тобі місце за першим столом салону, але щодо плавби, твої старшини знають ці канали, либо нь, незгірше за тебе. Мабуть, заплюшивши очі могли б переплисти від Сітл до Джуні.

— Не втяли б цього! Не втяв би і я!

— Авжеж! Бачиш, я таки не спроможний відчувати особливішої до тебе пошани. Зачасто бачу тебе в неслужбовому однострою.

— Не згадаю вже ні словом про своє знання мореплавства, — засміявся капітан. — Але відомо, що комендант пароплава мусить виконувати обов'язки, часто — дуже прикрі, а інколи навіть просто осоружні. Передусім мусить розважати найвизначніших пасажирів, що самі не вміють забавлятися, а це ж вимагає такту й терпеливості. До того ж іще, деякі з них “хазяйнують” собі, як у власній хаті, на помості, в картяній каюті, а навіть — у моїй власній, випиваючи мої ж таки дорогі вина й наливки, не цураючись також моїх цигарок.

— Натякаєш на мене...

— Я тільки моряк, тому пробач мені відвертість; ти мене знаєш... Можливо, що я мав на думці якраз тебе. Але підкреслю, що другим найгіршим по тобі зіллячком, яке лиш знаю, є Кертіс Гордон.

— Не долюблюєш його, старенький? — спитав О'Нейл зміненим голосом.

— Не люблю! Минулої весни знов їхав був моїм пароплавом. З ним була також його вдова.

— Його вдова?

— Адже знаєш, про кого говорю. Пані Джерард!... Кажуть, що він користується її грішми для своїх плянів. Може бути, що саме тому й ненавиджу його.

— Ага! — сміявся О'Нейл.

— Не маєш чого скалозубитись, як мавпа! Як сам знаєш, маю дружину і, Богу дякувати, живу з нею в злагоді. Просто не переношу мужчин, які користуються грішми жінок. Кажуть іще, що коли Гордонові не вистачало грошей вдови, то виманював їх в інших знатних дам, в учительок, а навіть у наймичок. А що він дав за це всім цим жінкам?

— Пляни залізниць, копальні міді, концесії на вуглеві терени.

— Ба! Але хіба десь на Марсі!

— Проте не можеш цього доказати чорне на білому. На якій саме підставі його підозріваєш?

— Ох! Він занадто всебічній: все знає і все вміє; мистецтво, література, політика, фінанси, преферанс, — все це йому відоме, усьому він майстер. А тепер візьми до уваги те, що чесна людина мусить працювати десятки літ, поки досягне сякого-такого успіху; а Гордон має успіх завжди і всюди — і то відразу. Тому питаю тебе, чи такий двоногий живий ідеал у всіх ділянках людського знання, який до того ще обіграв мене в преферанса, міг би не бути підозрілий?

— Не конче. Гордон — людина інтелігентна, добре вихована й багата. Не диво, що їйому заздрять слабші.

Джон Бренан хотів залаятися. Потім промовив якось кисло:

— Збив маєток і вміє їого видавати. На моїому пароплаві займав три розкішні каюти. Кажуть також, що в Джон має дім, як палату.

— Але ж мій дорогий ките! Адже нахил до вигідного життя не конче свідчить про нечесність.

— Пані Джерард зовсім іншої породи. Це жінка першої кляси. Не тимає покоївки, так як Гордон — льокая, що стягає своїому панові штани з ніг. І не говорить по-французьки, — досить їй по-англійськи. Її доњка зовсім схожа до неї.

— Я ще не бачив панни Джерард.

— Якраз іде разом з нами. Сьогодні цілий ранок перебувала на помості. Ти не бачив її, бо волієш витирати мої фотелі. Та ось хотів би я збагнути внутрішню сторінку взаємозносин Гордона з матер'ю тієї дівчини.

— Нащо тобі, в біса, говорити про справи, що не повинні тебе обходити? Скажи мені, чи думаєш скинути мене з кіньми в затоці Кіяк.

— Залежить від погоди. Якщо буде буря, то попливемо дальше і зсаджу тебе, вертаючись сюдою назад. Бо я не бажав би в цій поганій пристані здібатися з південним вітром. А він там звичайно дме.

— На жаль, я не можу чекати, — заявив О'Нейл; — тиждень проволоки зруйнував би мене

чисто. Волів би пуститися з кіньми вплав, ніж їхати даліше.

— Що ж, на погоду я не маю впливу. А той тут вітер, — мов чорт. Навкруги може бути тихо, а в тій затоці бушує гураган. Льодовий подих гір тут сходиться з гарячою японською струєю, витіваючи химерні штучки. Це найгірше місце на цілому побережжі; я певний, що тут колись розчепиться моя "Небраска." Цього місця не зазначили навіть на карті. Немає тут ні пливків, ні морського ліхтаря, ні знаків. За дня та за доброї погоди ще сяк-так прохопишся, але ніччу пливемо — здані тільки на волю Божу. Тут уже не один пароплав пішов на дно; це справжнє цвінтарище, — проте я якось досі...

В ту мить "Небраска" знагла немов застигла на місці і раптом знов скаженим гнівом рванулася вперед. З шафки впала пляшка вина, розбившись на шматки. Над ліжком капітана, наче від наглого вітру, понад голови обох мужчин файтнула заслона.

Капітан Бренан скопився з місця. Його суворе лице заграто барвами, очі розширилися, — у них мигнув ляк.

— Під три чорти! — храпливо скрикнув.

Побіг на поміст, О'Нейл за ним. Стрибуни на місток. Перший старшина цупко тримався за поруччя. З вежі керманиця розлягалися голосні поклики, а там вибіг і сам керманич.

— Вернися, Сван! — ошаліло ревнув капітан. — Пильний керми!

— Приплів! Такий приплів! — скаржився моряк. — Ой, Господи!

— Згинь з очей! — спокійніше сказав Бренан. — Ти роздер пароплавові груди!

— То... то приплив, — шепотів старшина.

Машина раптом завмерла, а пароплав плив дальше силою розгону. Десять унизу загомоніли неспокійні оклики; це з кают повибігали моряки.

Бренан прискочив до голосника і давав накази. Рішуче. Твердо.

Машина затуркотіла знову. Керманич Сван утихомирився й автоматично повторював накази капітана.

Надбіг другий старшина, за ним третій, а дальше — головний машиніст. Бренан дав їм короткі накази. Вони зникли.

— Богу дякувати, пасажири сплять. Надіюся, цей легкий струс не виб'є їх зо сну.

— Скажи мені, чи можу тобі чимсь помогти? — спокійно спитав Мурей О'Нейл.

Він не боявся небезпеки, бо це йому не першина. Рештою пасажирів не турбувався також. Знав, що пароплав поважно пошкоджений, але тих двісті подорожніх легко спасеться на рятувальних човнах, що їх тут доволі. Але гибель пароплава загрожувала йому гіршим, як особистою небезпекою. Він віз до праці двадцять коней. На пароплаві немає дараб, — як же він урятує ці нещасні створіння! Ця думка обдала його жалем і тривогою.

Бренан пішов до картяної каюти, а вернувшись, сказав:

— Годі! На жаль, не можливо викинути пароплава по тому боці затоки Галібут.

— Думаєш, треба висаджувати пароплава на беріг?

— Це був би найкращий вихід з халепи.

З-під помосту зненацька показався чималий гурт пасажирів-мужчин. З одних дверей пронизливо кричала якась жінка, кличучи свого чоловіка.

— Пароплав тільки тернувся об скелю! — коротко пояснив капітан. — Йдіть спати, будь ласка, — загрози немає.

Мить мовчанки й очікування. Перший старшина Джеймс, надбігши вдруге, коротко звітував:

— З переду зірвало три плити. Нутро заливає вода!

— Як довго втримаємося? — перервав Бренан.

— Недовго, пане капітане, — може півгодини.

Бренан звелів надати повного бігу і пароплав зо всієї сили рушив уперед.

— Вивести подорожніх! Розставити їх біля човнів! Уважати на жінок і дітей! Мужчин держати в дисципліні! — коротко приказував Бренан. Потім звернувся до Мурея: — Бачиш? Я ж казав, що тут буде колись “Небрасці” кінець! Але в таку добру погоду та ясну ніч, — я не сподівався..; це буде мене гризти смертельним гріхом.

О’Нейл поклав руку на плече капітана.

— Це сталося не з твоєї вини. В останньому човні для тебе знайдеться місце. Розумієш, друже? Не зробиш ніякої дурниці, — обіцяєш?

Капітан легко здригнув, а за мить вищептав:

— Обіцяю...

— Ну, а тепер яка моя робота?

— Старайся заспокоїти наших міліх пасажирів. Хочу добристи до затоки Галібут. Там піскова мілина. Якщо б не вдалося туди добитися, викину пароплава на скелі. Запевни їх: коли будуть служняні, то навіть п'ят не замочать.

О'Нейл побіг на поміст. Там уже починалася паніка. Кельнери й слуги товпилися в дверях їдальні, півнагі мужчини в безголов'ї ганяли по пароплаві, у віконця зиркали перелякані обличчя жінок.

Один слуга гатив п'ястуком у чиюсь каюту і врещав:

— Наверх! Наверх! Потопаємо!

О'Нейл прискочив до нього й, ухопивши за шию, шепнув:

— Мовчи, боягузе, бо кину акулам на жир!

Слуга змовк і засоромлено зник.

Більшість подорожніх знала О'Нейла. Хто б не зінав цього імени, що часто-густо вимовлялося від Сан-Франціско аж по Ном! Зрівноважений та усміхнений — він наводив спокій на інших. Повою всі стали втихомирюватися. Мовчки або розмовляючи вприголос, за чергою ставали кругом рятукових човнів; так порядкували моряки. До кожного човна була призначена залога й число пасажирів. Лямпи ясно освітлювали поміст і каюти, — знак, що машини ще здорові. Жах поступився рівновазі. Тим часом пороплав розпучливо гнався наперед себе, шукаючи м'якого леговища для своєго пораненого тіла, поки вода не вспіла залити вогнища. Йому це приходилось нелегко. Перед пароплава хилився дедалі нижче і так гнався, як живий звір, скажений

з болю, з похиленою головою. Через цю рану впрям серця пароплав ставав щораз менше служняний керманичеві і Мурей з жалем думав про малого капітана з залізним серцем, що змушував свою "Небраску" так боротися з переможними силами моря.

Найтяжче було заспокоювати пасажирів третьої кляси, що їхали кудись на роботу. Переважали між ними незвичні до морських пригод слов'яни, більшістю — українці, поляки, чорногорці. Перелякані, гурмами ганяли з одного кінця пароплава в другий. О'Нейлеві, який між тими бідними бездомними чужинцями мав кількох знайомих, удалося й іх уговорити.

Він добре усвідомлював собі грозу положення. "Небраска" без сумніву поступово занурювалася під воду, і то доволі швидко. На щастя, море було склисто-спокійне, а то перша більша хвиля могла б перекинути пораненого пароплава.

Він не уявляв собі, як далеко могло ще бути до затоки Галібут. У далечі помітив якісь обриси гір, але за мить вони відплівли й зникли. Пароплав ішов рештою сил, але занурювався глибше й глибше. Кожна хвилина ставала роком, вичікування в'ялило й мучило.

Ураз прийшов кінець. Пароплав спроквола піднісся вгору, захитався, коротко заскрипів і застиг на місці. Оце "Небраска" вдруге за ту ніч напоролася на скелю; цим разом — смертельно.

З містка озвався гострий голос капітана:

— Джеймс, спусти човни на воду!

Між подорожніми взявся легкий заколот, але страху не було. Світла ще горіли.

О'Нейл вийшов на місток.

— Чи це затока Галібут?

— Так! Але, на жаль, “Небраска” перед входом до затоки осіла на хребті підводної скелі. На скалі можна б продержатися, але якщо пароплав зісвгнеться, то зараз піде на дно.

— Я хотів би вирятувати свої коні, — зажурено сказав О'Нейл, бо турбота за нещасні тварини ні на мить не залишала його ще від первого струсу пароплава.

Але Бренан не розумів таких чутливих думок.

— Чорт із твоїми кіньми! — крикнув. — Не говори мені тепер про коні, коли маю на пароплаві жінок і дітей!

Він збіг на поміст, щоб допильнувати завантажування пасажирів у човни.

О'Нейл не подався за ним, лише негайно зійшов під поміст. У пароплавній стайні вода сягала по коліна. Збагнув, що, коли за півгодини натекло стільки води, то значить, — пароплав розторощений спереду. Проте положення ще не було безнадійне, коли “Небраска” трималася на скелі.

Побачивши О'Нейла та почувши його голос, усі тварини, мов на приказ, стали бити копитами й голосно іржати. Розумні голови витягалися з-поза станків, стригли вухами, терлися об його рамена. Сліпє довір'я тих істот давило його за горло. Так любив тварин, як дітей, але коней любив понад усе. Розумів їх, промовляв до них, пестливо вимовляв їхні імення. А вони заспокоювалися під його доторком і відповідали ніжним щипанням у долоні та в ли-

це. Деякі почали навіть хрупати овес та вдоволено вимахувати хвостами.

Залаявся голосно з жалю й пересердя. Підійшов до важких залізних дверей, крізь які в пристані заvantажував свої тварини. Силкувався відчинити, але дарма, — ізвозні були привалені тягарами. Бродячи по коліна у воді, підступив до інших, — перших. Також були привалені важкими тюками сіна та міхами вівса. Однаке О'Нейл взявся до роботи. Вода постійно й видимо підносилася. Коні, що по-прив'язувані нижче, стояли вже по черева у воді й перелякано тремтіли. О'Нейл знав, що якби пароплав зісунувся зі скали, то йому загрожує тут смерть. Але не занехав своєї роботи. Руки стікали кров'ю. Щойно п'ятьма перервала пильну працю. Світла раптом погасли, — знак, що вода залила машини.

Коням не було рятунку. Обливаючись слізами й потом, Мурей О'Нейл у потемках подався до виходу. Котрийсь із коней озвався до нього сливе людським зітканням. Мурей здригнув.

Опинившись нагорі, на помості не застав уже ні душі. В далечі на морі бlimали світельця, — знак, що всі рятункові човни вже давно відплівли в затоку; всі спаслися, а за нього забули.

Схилився над поруччям подивитися, чи глибоко занурена "Небраска". В цей мент знизу почувся глухий скрегіт. Пароплав зісунувся зі скали, шукаючи вигіднішого леговища. Мурей пригадав собі дивні оповідання про вибухи та інші страхіття, що супроводять загибель пароплавів. Умить обернувся й побіг до своєї каюти.

ІІ

ДІВЧИНА, ЩО ПРОСПАЛА СВІЙ РЯТУНОК.

О'Нейл засвітив малу лямпочку, вхопив зо стіни рятункового пояса й тісно вперезався. Повідчинаючи валізки, висипав усе на біле ліжко. Вибрав тільки гроші, деякі документи й дорогоцінності; загорнувши все це в хустку, дбайливо сховав за пазуху.

Пароплав почав колихатися так, що годі було встояти. Знадвору доносився свист повітря, що проривно тікало з пароплава від води. Переживав усю моторошну неприємність самоти на потопаючому пароплаві.

Ураз оставпів з дива. Почув поза собою людський голос. Обернувшись, наглядів на порозі неznайому дівчину. Була заспана, півзбуджена. Її заманило сюди світло лямки, бо всюди — темрява. На дівчині прозорий шовковий халатик, під яким чітко зарисовувалися ядерні груди й зрілі круглі стегна. Рожеві ніжки взуті в м'які пантуфельки. Чорне в тому свіtlі волосся хвилями спливаво до пояса, а дуже темні й великі очі дивилися на нього без виразу.

— Тут так дивно тихо й темно, — прошептала. — Чи може щось скоїлося?

— Господи! То вас, пані, не збудили? — майже розпучливо спитав здивований О'Нейл.

— Може пароплав тоне?...

— Зударився об скелі. Всі спаслися на рятункових човнах. Крім нас обох, на пароплаві немає ні живої душі.

— Я спала, — надиво спокійно промовила дівчина. — Чула було якусь метушню, але через сильний біль голови не змогла встати.

О'Нейл зразу помітив, що дівчина не уявляє собі всього жаху положення. Його власне становище погіршилося; мусів думати передусім про рятунок дівчини. Ще не знав, як рятувати, але вже вирішив, що їй належить першість і він мусить пробувати її спасати, хоч би й мав важити своїм життям.

— Чи вже тонемо? — шепнула дівчина бліднучи.

— Але ж ні! — засміявся О'Нейл, силкуючись не залякувати її. — Нема чого боятися! Здайтесь на мене, будь ласка, — я пильнуватиму, щоб вам не сталося нічого злого.

Дівчина озирнулася на воду, що заливала поміст, здригнула й мимохіть сперлася на його плече.

О'Нейл скинув із себе рятункового пояса й, цупко вптрезавши ним дівчину, помогав їй стягнути рукави плаща.

— Це так... про всякий випадок. Можемо трохи змокнути. Чи вмієте пливати, пані?

Заперечила головою.

— Це не має значення; зате я вмію.

Знайшов ще одного пояса, вперезався, вивів дівчину на поміст. Помочила ноги в льодоватій воді,

важко зітхнула... Знагла спинилася ї з острахом прошепотіла:

— Ні — ні! Не піду! Боюся...

Мов дитину, взяв її на руки, а вона так міцно обхопила його за шию, що не зміг дихнути. Затримтів від доторку м'якого здригливого тіла дівчини; за мить заговорив по-батьківськи:

— Тепер, моя дитино, робитимеш усе те, що я скажу. Будь спокійна. Обоє попливемо до берега. Тільки не души мене так.

Десь далеко в затоці ще миготіли бліді світлячки рятункових човнів. О'Нейл гукнув раз, другий. Його голос гинув у хорі гучних перекликів на далекому побережжі в шийці затоки. Перші човни вже десь там, мабуть, досягли берега; ті щасливі, що вже стояли на суші, по-йменні кликали своїх знайомих, які щойно допливали.

О'Нейл обчислив, — до берега чверть милі... І серце йому завмерло. Сумнівався, чи зможе доплисти з дівчиною на руках. Ще потішався надією, — може капітан Бренан стойть човном поблизу “Небраски” — на похоронах свого пароплава. Однаке нагадав собі, що капітан у човні не сам один. Задля безпеки інших він напевно мусів відплисти далеко від пароплава. Гукав даліше, але дарма.

— Чи не можна б зробити дараби? — шепнула дівчина, цокотячи зубами. — Я читала в одному романі...

— Ні! — з жалем заперечив О'Нейл. — Нема часу... Вам зимно, моя дитино?

Потакнула головою, сказавши:

— Будь ласка, не гнівайтесь, що я боязлива. Це злетіло на мене так знагла... Буду відважна... Ох! Це що таке?! — жаско скрикнула, бо оце десь ізнизу з-під помосту почувся дивний жалісний стогін.

— Це мої бідні коні, — пояснив О'Нейл з безмежним жалем. — Тепер десь, мабуть, заливає їх вода й ось зараз...

Пароплав зненацька рухнувся, повагом зісунувся зі скелі, по-людськи застогнавши. Вода притьма вривалася на поміст, з усіх щілин бухнуло повітря. О'Нейл ухопив дівчину, скочив на капітанський місток і, зітхнувши, плигнув з нею крізь поруччя в каламутну воду океану.

У першу мить їх наче б схопив правець. Усе тіло похололо від льодоватого доторку води. Але за хвилину вернулася їм влада рук і ніг. Стало плисти, віддаляючись від потопаючого пароплава. О'Нейл всіма силами намагався підбадьорити перелякану дівчину. Зчаста промовляв два-три слова. До неї спроквола верталася відвага. Трималася мужньо. О'Нейл був певний, що сам доплив би до берега швидко й без зусилля, але взявши свою неочікувану товаришку під опіку, міг посуватися вперед тільки дуже пиняво. Простір до перепливу видавався йому безмежним і він став зневірюватися. Мов зорі на небі, перед ним там на березі мерехтили світла, проте рятунок показувався таким далеким, як небо. Оглянувся. Йому майнула думка: якщо б пароплав ще не затонув, він міг би вернутися туди й перечекати до ранку. Однак пароплав не лишив по собі й сліду. Від часу до часу

гукав у сторону побережжя і здавалося — чув десь плюскіт весел та людський гамір, проте не вірив своїм вухам.

Коли перепливли зо сто кроків, дівчина почала несміливо скаржитися на біль. Незабаром її тіло заціпеніло з холоднечі. Вона зімліла й замовкла. Пальці, що досі були судорожно вп'ялені в їого лице та крайчики одягу, розімкнулися й він почув, що вона обсувається під водою. Схопивши її лівою рукою, тримав під пахвою так, що її голова опинилася над водою горілиць, а волосся спливало з водою на їого рамено та плечі. Рештою сил плив даліше.

Проте скоро відчув, що сила їого підводить. Холоднеча проймала кості, зуби цокотіли, м'язи дрижали, добути оклик було вже дуже важко. Ледь-ледь володав свободною правицею й ногами, щоб удержаніся на воді, і щоб не закрепла в жилах кров. Проте вперед вже майже не посувався.

Хвилинами в ньому обзвивався зов самозбереження, що в потребі деяким людям дає надлюдських сил і рятує їх з льодів півночі, з пісків пустині і з розбурханих хвиль моря тоді, коли інші — без тієї наснаги самозбережного інстинкту — погибають. У такі хвилини О'Нейлеві верталася міць. Кількома помахами руки по-риб'ячи розбивав воду й плив уперед, поки їого знов не опускала витривалість та відвага... Завдяки тій підсвідомій силі Мурей О'Нейл, навіть у ментах спричиненої надмірним виснаженням утрати свідомості, зміг держатися далі на воді,

розгріваючись рухами однієї руки та ніг. Це знов вертало йому пам'ять...

Урешті в його послаблену свідомість вдерся звук, що показався дивним і нечуваним: звук людського голосу й ударів весла. Пройнявши його електричним струмом, видер з горла відруховий хрипкий оклик. Якийсь голос відповів. Перед очима замаячіла чорна пляма, що за мить набрала вигляду човна, який на відстань весла зупинився перед потопаючим О'Нейлем. Серед інших голосів О'Нейл пізнав голос Джоні Бренана й кликнув: "Бренан!" Свідомість проясніла, велика радість розігріла його настільки, що відчув у собі новий приплів енергії до всякого дальшого зусилля. Одночасно здивувався, бо перестав володати ногами.

Хтось чутливо вимовив його ім'яння, а удар весла залив йому обличчя соленою водою. Судорожно вхопився за весло. Хтось потягнув його вперед. Чиєсь руки обхопили його, щоб двигнути з води.

Та ось хтось з тих у човні несміливо сказав:

— Пане капітане, човен переобтяжений! Може затонути.

— Візьміть дівчину! — благально вишептав О'Нейл. — Я плистиму сам, тримаючись рукою за човен.

Чиєсь руки взяли від О'Нейла непритомну дівчину; зробивши місце на дні човна, обкривали її там плащами.

— Чи спроможний ти, Мурею, втриматися ще кілька хвилин? — турботно спитав капітан..

— Надіюся, що зможу.

— Залюбки відступив би тобі своє місце, але ти справді був би затяжкий для нашого перевантаженого човна. Тримайся друже, — я помогу тобі!

Нахилившись над водою, капітан скопив ослабленого дужою рукою за комір і крикнув до своїх матросів:

— Уперед, поганці! Всі до весел! Мурею, не трать надії! Пам'ятай, — для загибелі доброго ірландця треба чогось гіршого за морську воду! Ще мить, ще дві, і доб'ємося до берега. Але, змилуйся, не шарпай так моєї руки, бо відірвеш. Гей, хлопці! Натерти там дівчині стопи й долоні!

За кілька хвилин О'Нейл сидів уже на сухому побережжі. Хоч був обкутаний сухими покривалами й сидів так близько біля великого вогнища, що йому опікало шкіру, він даліше дзвонив зубами й тремтів з холоду. Тіло розмерзалося дуже поволі. Побачив над собою накинуте обличчя капітана Бренана з вогкими очима. Малий капітан лаявся — на чому світ стоїть — і голосно призивав усіх святих за свідків, що цей чоловік, який лежить тут змерзлий і півпритомний, являє собою втілення всіх можливих чеснот, а його смерть оповила б жалобою ввесь світ.

Довго цокотав зубами О'Нейл, а коли врешті відзискав мову, його перші слова були:

— Де дівчина? Чи врятована? Чи живе?

— Очевидно, хлопче! — загомонів капітан. — Жичу й тобі такого здоров'я! Правда, вона ще бідкається, мов ранена сирена, але та купіль не пошкодила їй ні трошки.

— Не згинув ніхто?

— Слава Богу, ніхто! Але якби я не був завернув човна, щоб ще поглянути на смерть своєї бідолашної “Небраски”, то сьогодні не дорахувалися б двох... Ну, до рання будеш здоров. Я послав за лікарем. А тепер постарайся задрімати, це тобі поможе. Послано за допомогою до близької рибацької оселі. О’Нейл заперечив головою, сказавши ослаблено:

— Велике тобі спасибі, Джоні, за рятунок! Але так скоро не засну. Мені причуваються жалібні зойки бідних коней. Крім того, мушу швидко обміркувати, що мені діяти даліше.

ІІІ

ІРЛЯНДСЬКИЙ КНЯЗЬ...

Уdosвіта цього ж дня до берега пришибло мале рибацьке судно й забрало всіх розбитків “Небраски”. Обіцянка капітана справдилася: ні один пасажир не помачав ніг, — крім тих двох, що залишилися були на “Небрасці” через власне легковаженні.

Побережжя затоки Галібут було напричуд гарне й тихе, тому ще більш несамовито вражали тепер її щогли й комини, що за чверть милі від берега торчали над морським плесом.

Перша втіха подорожніх врятуванням життя вже минала. Були невиспані та вбогі. Втратили все своє, крім тих ось мокрих лахів на тілі. Побудже-

ні — зпросоння тільки ѹ це захопили для прикриття тіла. Настрій та вигляд цих людей був жалюгідний.

Мурей О'Нейл зрівноважився настільки, що, походжаючи проміж півзодягнених товаришів подорожі, притаманною собі посмішкою підбадьорував їх. В його крицевосірих зіницях іскрилася невищерпна енергія кельтської раси, що в найбільшому нещасті не тратить усміху з лиця, викрешуючи з душі нову силу ѹ запал до чину.

Розвеселивши навіть тих істеричних жінок, які нарівні з дітьми ридали за своїми сукнями, Мурей почав розважати капітана, що попав у чорну розпуху. Намагаючись в уяві капітана знецінити вагу втрати, на одчай Бренана відповідав дотепами:

— Ах, це ж був чудовий корабель! — бідкався капітан.

— Старе доробало ѹ більш нічого! — відповів О'Нейл.

— Не забувай, що я занапастив “Небраску” в погожу ніч!

— Зате ж її могла перекинути кожна жвавіша риба!

— Але, яка страта! Коло двохсот тисяч доларів!

— Пароплав був обезпечений, мабуть, на триста. Запевняю тебе, що Корабельне Товариство скаже тобі за це “красненько дякую”.

— З твого боку це шляхетно, що додасш мені духа, — трохи спокійніше говорив Бренан. — Особливо, коли подумати, що я про тебе забув, залишивши напризволяще на пароплаві. Коли про це

довідається моя дружина, не пустить мене й на поріг. Богу дякувати, хоч ту дівчину вдалося врятувати. Якщо б згинула була, то Кертіс Гордон був би мене хіба замордував.

— Гордон?

— Очевидно! Чоловіче, ти ж не знаєш, з ким ти цієї ночі купався! Це була панна Наталія, одиначка пані Джерард, тієї вдови, яку бачимо постійно в парі з Гордоном. Щастя, що спаслася! Якби я був японцем, то в разі її загибелі мусів би чепілем розпороти собі черево.

— Ти, слава Богу, не янонець. Постараюся, щоб газетярі описали по правді всю ту пригоду.

— Так, але моя дружина не скоче мене бачити й навіч, коли почує, що я не скочив з човна й не посадив тебе на своєму місці. Я зруйнований і знеславлений так у своїй професії, як і в подружньому житті.

Коли рибацьке судно причалило з розбитками до недалекої оселі, Мурей не пробував відразу побачитися з панною Джерард, бо сподівався, що вона ще занадто розстроєна тією пригодою. Просто з пароплава пішов до містечка, закупивши там усі запаси одягу, які лише міг знайти в невеличких крамницях. Все це роздав пасажирам, що опинилися без грошей та піvnагі в чужому краю.

Рибаки прийняли їх дуже гостинно. Було вирішено, що пароплав, який взавтра мав відплисти на південь, забере пасажирів "Небраски" до міста Сетл. Одночасно О'Нейл довідався, що тієї ж ночі сюдою плистимє на захід вантажний пароплав, але

помине оселю. Тому домовився з одним рибаком, щоб той ніччю вивіз його човном на море, де б він зміг зупинити цього пароплава й сісти на нього, бо не міг згайнувати ні хвилини. Жаль за втраченими кіньми не опускав його ні на мент. Не тільки жаль за нещасними тваринами, — це була також журба з приводу матеріальних втрат, і то великих. Тепер мусітиме найняти масу робітників, щоб надолужити ту роботу, яку мали виконати коні.

Коло полудня його запросили до панни Джерард. Після тієї страшної ночі вона відпочивала в хаті сторожа сушарні риби. О'Нейл застав її ще бліду й втомлену, але вираз переляку на її обличчі уступив місце солодкому спокоєсві. Вся її постать була трохи навіяна гордістю й холодною вдачею, хоч і повна примани, не дивлячись на це, що її теперішній одяг, позичений в жінки сторожа, не лицював її поставі та станові.

Панна Джерард побачила вперше свого спасителя в денному свіtlі. Перед нею стояв мужчина — літ сорока, імпозантного росту, важкої будови тіла. Волосся на висках сиваве, очі сірі — трохи замалі, але незвичайно живі та привітні. Злегка поморщене й шороховате обличчя не було гарне, зате мало своєрідну значущість, що збуджувала цікавість у панни Джерард. Одяг скроєний елегантно; не дивлячись на недавню важку пригоду, він усе ж надавав ѹому вигляду зодягненого пристойно.

Привітала його дуже сердечно. Була вдоволена його легким збентеженням, з яким слухав слів її подяки за рятунок.

Вдача цієї дівчини була така, що вона воліла чинити добро іншим, приймаючи за це подяки, зате ж нерадо піддавалася під чужу опіку, особливо — під опіку мужчин. Але в цьому випадку для О'Нейла мала почування широї вдячності.

Коли помітила, що він занадто легковажить собі ту пригоду, збентежилася й силкувалася добути від нього відповідь на це, чи критичної ночі була вона дійсно великим боягузом. Попадаючи в ніжний такт, він запевнював, що її поводження було майже жіноче, і що його заслуга не така то вже велика...

— Я була така заляканна! Але відчула, що можу на вас сполягати. Мені сказали, що ви не хотіли сісти в човен, щоб не втонув. Це справді по-геройськи!

— Не бачу тут жодного геройства! Та ж я був би залюбки сів у човен, але не було місця. Вода була зимна, правда?

Зокола його уст заграла збиточна посмішка. Вона цілком заполонила панну Джарард.

Я довідалася, що в цій оселі ви викупили всі запаси одяжі й роздали “топленикам”. Це справді по-королівськи. Недаром вас називають “ірландським князем”.

— Назва зовсім не по мені.

— Я іншої думки. Роздаєте людям одяг і харчі з байдужим жестом рук, знizуючи плечима; рятуєте мені життя, а своїм без надуми рискуєте, щоб не наражувати повного човна людей. Думаю... думаю, що ви незвичайна людина.

— Ваші похвали закрутять мені в голові, — ска-

зав легко спаленілий О'Нейл. — Говорімо про щось важливіше, наприклад, — про ваші пляни.

— Мої пляни тепер такі порожні, як і кишені. Правду кажучи, не маю ні плянів, ні кишенів, бо ж я — як бачите — в позиченій сукні.

— Чи думаєте вернутися до Сетл? Вас туди може завезти найближчий пароплав за рахунок Товариства.

— Думаю, що саме так хоче призначення. Покищо не трачу надії. Належу до тих нещасників, що не можуть переносити розчарувань.

— І я такого покрою. Не так легко допускаю до перекресловання моїх плянів, — спокійно промовив О'Нейл, — тому іду даліше на захід.

Здумілій дівчині пояснив, що цієї ночі хоче сісти на вантажного пароплава. Її очі зажевріли наглою надією.

— Чи не могла б і я вибратися з вами?

— Побоююся, що буде трудновато.

— Якби ви знали, як мені на цьому залежить! Дуже вас прошу, — зробіть мені ту ласку, а будете справжнім князем! Не лякаюся жодних труднощів. Не хотите?

Трудно було встояти перед її благальними поглядами. Мурей О'Нейл не мав звичаю відмовляти просьбам жінок.

— Якщо ваш дядько, панно, не спротивиться..

— Пан Гордон мені не дядько! Я його лиш так кличу.

— Отож, якщо пан Гордон не був би тому супро-

тивний, зроблю це для вас — під умовою, що потім самі виправдаєтесь перед матер'ю.

Бурхлива радість, з якою панна Джерард прийняла його згоду, засвідчила, що вона ще дитина. Це й спонувало О'Нейла попередити її про всі зв'язані з цим небезпеки.

— Треба буде цілу ніч перебути на морі в звичайному човні.

— Я готова там сидіти хоч і з тиждень.

— Навкруги будуть перевалюватися чорні гори хвиль.

— Дрібниця! Зо мною будете ви!

Поклавши долоню на його дуже рамено, дякувала радісно й злякано. Тепер помітив, що її очі — барви лісового джерела, а волосся — каштановате; в сонячних променях воно перебліскувало, мов справжній старий магонь кривавочервоного полиску.

Знагла відсахнулася від нього, мов опарена.

— Що вам сталося?

— Я забула, що не маю одягу! — пояснила майже крізь плач.

— Споконвічна журба тієї статі, до якої належите! — сказав усміхнено. — Поговорю з господищею. Ручаю, що дозволить вам виїхати в цій позиційній сукні. За два дні дістане іншу від найкращого кравця в Сетл. Негайно замовлю її телеграфічно. Здайтесь на мене й не журіться. Коли маєте мене за "князя", то не сумнівайтесь в мою владу.

За хвилину виєднав у господині згоду на віддачу сукні. Він мав непомильно випробувані здібності нагинати людей до послуху. Жінки скорялися йому безвинятково.

IV

МУРЕЙ О'НЕЙЛ ПРИБУВАЄ ДО МІСТА ГОП

Нічна виправа човном на відкрите море була для Наталії Джерард чимсь невиданим і чарівним. Це нагадувало казку. Цю ніч залам'ятала назавжди, і то куди краще, ніж катастрофу пароплава, яку згадувала дуже рідко, мов кошмарний сон.

Особа О'Нейла захоплювала дівчину дедалі більше. Був сильний і приязній. Був незвичайний у всіх учинках. Почувала себе щасливою. В душі гордилася тим, що такий мужчина пожертвував їй свою опіку.

О дев'ятій вечора випливли на море. Під північ дівчина зголодніла. Мило здивувалася, коли О'Нейл негайно поставив перед нею пишну вечерю.

Їй так не смакувало нічого в світі. Жартувала, що це вечеря після театру, бо вчорашню пригоду порівнювала з мельодрамою з Бродвею. Так зайдла розмова про Нью-Йорк. Виявилося, що О'Нейл знає це місто краще від неї.

— Звичайно перебуваю там цілу зиму. Висиджуємося в кав'янрі “Голенд Гауз”, де мене завжди можна застати за столиком у кутку.

— Я чула, що ви будуєте залізниці! — сказала дівчина.

— Так. Це буває тоді, коли можу бути дешев-

ший за своїх конкурентів. Але це не завжди можливе й не щодня можна будувати залізниці.

— Пан Гордон тепер також будує залізницю.

— Я чував, — глухо сказав О'Нейл. Його пройняло мимовільне здивування, що припадок звів його з дівчиною, яка з матер'ю, вдовою Джерард, попала в тенета нещадного павука-Гордона, що був його ворогом та здібним, але негоноровим суперником.

— Може його залізниця вдасться йому так, як вам, пане О'Нейл, ця ваша північноюконська.

— Можливо... Чи ваша мама заангажована в тому підприємстві?

— В будові залізниці — ні, зате все її та мое майно вложене в копальні вугілля.

О'Нейл мимохіт просичав з дива.

— Що таке? — спитала Наталія.

— Нічого... Чи ви тепер безпечні за своє майно?

— О, розуміється! Адже ж копальні вугілля на Алясці дуже багаті!

— Це ще не копальні. Це тільки зложження доброго вугілля, що колись могли б стати копальнями, якщо вашингтонський уряд дозволить експлуатувати. Але, на жаль, не дозволить!

— Ну? Ви також власник копалень?

— Так. Я один з перших вкладав свої капітали в зложження округи Кіяк. Терени, на які претендую група пана Гордона, знаю добре. Я видав уже понад чверть мільйона доларів на управнення своїх претенсій, але й досі не маю до них більшого права, як тоді, коли починав. Думаю, що Гордон вложив не

менше грішер, і сьогодні стоїть на такій самій мертвій точці. Справи вуглевих теренів спровадили мене още тепер на Аляску.

— Не розумію.

— Це не так легко зрозуміти навіть тоді, коли вам дещо з'ясую. Тут йдеться про те, що уряд дав нам спочатку трилітній реченець, щоб поробити інвестиції. Цей реченець продовжив згодом на дальших три роки. Але новий міністер внутрішніх справ недавно скасував розпорядження своєго попередника, давши нам заледве стільки часу, щоб придержатися принаймні першого реченця. Це відноситься до всіх власників тамтешніх теренів. Щодо мене, то або виграю, або страчу все, що туди вложив. Тепер зрозумісте, чому я загризся втратою коней, що втонули з “Небраскою”. Вони були мені необхідні в роботах, щоб проробити обов'язкові, наказані урядом, термінові інвестиції на вуглевих теренах. Тепер муши найняти робітників до перенесення тих тягарів, до яких були призначенні мої коні. Я переконаний, що через оте розпорядження міністра сотні людей будуть матеріально зруйновані. Не сумніваюся, що пан Гордон поробив запобіжні заходи, щоб вас і вашої матері не наразити на величезні втрати.

— Я думала, що уряд іде з своїми громадянами рука в руку.

— Ми тут на Алясці бачимо щось зовсім протилежне. Для нас уряд був завжди суворий і несправедливий.

З обави, щоб дівчини не знудити, почав їй опо-

відати різні пригоди та пережиття, яких зазнав у своєму виповненому діяльністю житті. Щохвилі пойменно називав різних людей, щиро йому відданіх, що брали вірну участь у всіх його починах і завжди були готові розділяти з ним долю й недолю, тріумф і невдачу. Називав їх своїми "хлопцями", ніжно описуючи їхні звички, вдачу, — навіть зовнішній вигляд та поведінку.

— Чи всі вони ваші помічники?

— Так! Кожний, хотічи забезпечити собі успіх у великій роботі, мусить мати рішучих і вірних помічників-приятелів.

— Де ж вони тепер?

— Розсіяні по всій Америці — від Канади по Мексик; кожний окремо працює за своїм фахом; інженер Меллен ставить мости. Він найкращий на всю Америку знавець сталі. Мек Кей в Каліфорнії проводить залізницю. А Том Слетер, "щасливий" Том...

— Отой смішний понурий чоловічина, що безупину нарікає на всіх і вся?

— Якраз той самий; тепер працює при будові гідрравлічної сіті біля Давсон. Доктор Грей практикує в Сетл. Інженер Паркер — у Бостоні. Цей чоловік уможливив мені будову залізниці в північному Юконі. Інші розпорощені по всіх усюдах на сотні миль, але як лиши потребуватиму, на мій клич злетяться всі. О, мої хлопці не дармують ніколи, бо нате вони зо мною працювали! — закінчив з неприємністю гордістю.

— Яка ж властиво ваша участь у тій праці?

— Моя? Щось на зразок блазня в цирку. Вдаю, що помагаю — і плентаюся їм попід ноги. В потребі добуваю грошей, щоб вистава гладко йшла дальше.

— І ви певні, що на ваш поклик кожний з них покине свою досьогоднішній роботу?

— Першого дня першим потягом вирушать усі до мене. Де немає потягів, — підуть пішки. За мною підуть на Філіппіни або й до Тімбукту, забудуть дім і родину.

— Це дійсно чудово! Але чого ж ви тепер самі дармуєте? Чи ніде вже не будуто залізниць? — ніби докоряючи, спитала зацікавлена й захоплена дівчина.

— Чому ж би ні! Недавно пропонували мені будову залізниці в Манджурії. На цьому заробив би гори золота, але...

— Але що?

— Але думаю, що це невідповідний і небезпечний для моїх хлопців край. Котрийсь із них міг би там покласти своє життя, а один мій хлопець дорожчий мені за мільйони доларів. Пожду, може трапиться щось ліпше. Так буває завжди.

З сердечною присміністю дивилася Наталія на обличчя свого товариша, на його гарно закросні уста й очі, з яких променувала невгнута сила та енергія, й почала розуміти, чому ті люди, що з ними не раз говорила, згадували ім'я Мурея О'Нейла з пошаною, що межувала майже з почитанням. Імпонував їй щораз більше. В душі звернула увагу на те, що О'Нейл оповідав їй досі тільки про мужчин,

ні словом не згадавши якоїнебудь жінки. Сумнівалася, чи він узагалі здібний думати про жінок, тому на мить завагалася, чи не заскора обдарувала його безмежним довір'ям.

Проте це довір'я за мент ще зросло, коли в точно означеній годині на морі замиготіли світла надпливачого пароплава. А за кілька хвилин з гордістю та радістю ще раз переконалася, що ім'я її опікуна має майже магічну силу. Воно стримало товарного корабля на бігу, спонукавши капітана до щирої гостинності й услужности так щодо О'Нейла, як і його товаришки. За годину по півночі в окремій затишній офіцерській каюті дівчина заснула твердим сном безпечніше, як у власній хаті, бо ж недалеко в каюті капітана спав її незвичайний опікун, Мурей О'Нейл, — “ірландський князь”, якому капітан пароплава залюбки відступив своє власне ліжко.

Південне побережжя Аляски, що ніби на мільйон літ молодше від решти Америки, ще постійно триває в льодовій добі. Розлогі рівнини нутра краю відмежовані від Тихого океану непрохідним ланьюгом гір, побіленим вічним снігом. Яругами пливуть ріки — не води, лише — льоду. Європа не знає таких льодовиків, як ці, що заповнюють долини Аляски, і що часто сягають вище гір. Деякі з них мають більше льоду, як усі льодовики Швайцарії разом. Той ланцюг гір — Анди півночі, що обіймають Аляску величавим луком зі сходу на захід, охоплюючи побережжя на тисячі миль. Об їхні скелі б'є бурхливе море, а крижаний гребінь сповитий

вічною хмарою мряки й дощу. А за ним простягається країна довгих сонячних золотих днів літа. У такий лябірінт пропастей, шпилів і яруг вдирається вузька затока Короля Філипа, що сягає глибоко в суходіл довгими відногами, які вдовбуються кігтями у вічноворушкий лід. Над одною з таких віток затоки, на морені уступаючого льодовика, розложилося містечко Кортез. Воно розвивалося буйно, бувши першою зупинкою по дорозі до золотоносних долин рік Юкону й Танани. Тут починається державний тракт, що круто в'ється з перешийки в перешийку, вибігаючи вкінці на хвилясті прерії нутра краю.

Коли дивитися на карту, здається, що легше проникнути в глибину Аляски долиною ріки Лосося, яка вливається в океан за кілька миль на схід від вузьковотоки Філипа. Але перехід цієї долини не був можливий. На просторі сорока миль перед гирлом ріки розливалася її дельта мілкими лахами, що разом творили піскові западні та багнюки. А трохи вище — цю долину загорожувала барикада величезських льодовиків, крізь які з трудом пробиває собі дорогу ріка Лосося. Правда, колись деякі сміливі мандрівники пускалися цею дорогою на північ аж до рік Танани і Юкону, але більшість з них натрапляла на грозою проймаючі небезпеки й гинула так жаско, що це відстрашувало всіх інших від подібного риску. Врешті цей шлях сорокмілевої дряговини занехали.

Так ось — тільки місто Кортез покищо було дійсною брамою до серця Аляски, тому й розвинулось

дуже бістро. Але в ці часи, про які тут мова, життя на Алясці розцвіло було вже настільки, що гірські дороги взимі, а окружні шляхи затокою Берінга та рікою Юконом уліті — вже не вистачали. Тому сильно відчувалася потреба постійного битого шляху, пригожого в кожну пору року. Славнозвісна залізниця північного Юкону, що сполучувала серце Аляски зі сходом — з Канадою (пограничне місто Давсон), мала такий великий успіх, що її власники звернули також увагу на захід, шукаючи й тут відповідного місця, з якого можна було б провести залізницю до Юкону. За таке місце вибрали на південному заході Аляски місто Кортез, що стало вузлом нової лінії. Почали плянувати нові сполучення цих околиць з нутром Аляски, але тут тільки два пляни гідні уваги. Автором одного був Трест Міді, а другого — підприємець Кертіс Гордон, що його мімою колискою був Нью-Йорк, а полем діяльності, часто підозрілої, — цілий світ.

Цей Гордон один із перших засів на вуглевих теренах Кіяку, закупивши мідяні поля кілька миль за Кортезом, де заснував містечко під назвою Гоп. Тут збудував вигідну пристань, доки, будинки, вілли й палату для себе. Щедро платив своїм урядовцям та робітникам, поводячись хитро-облесно з місцевим населенням; так здобув прихильність навіть понурих мешканців міста Кортез. Нарешті почав будувати залізницю з Гоп на північний захід. Цей крок знайшов загальне одобрення околиці, хоч були й недовірливі, що всіляко говорили про його мідяні поля та залізниці.

Ото ж до побережжя цього нового містечка Гоп причалив вантажний пароплав, що віз Наталію Джерард та О'Нейла — “князя ірландського”.

Мурей вже здалека зацікавився малими будівлями. Вони його вразили мило, бо ж і він мав пасію здобувати для цивілізації дикі пустирі. Пароплав причалив. На побережжі стояв ограйдний мужчина, а побіч нього — зgrabна жінка. О'Нейл пізнав Кертіса Гордона та вдову Джерард. Наталія кинулася в обійми матері й тепер О'Нейл помітив велику між ними схожість. Мати — ще гарна й свіжа, лиш бракувало їй Наталиної дівочої жвавости.

Хвилинку стояв збоку під пронизливим і ворожим поглядом Кертіса.

Коли ж одначе дівчина вриваними реченнями оповіла їм обом свою пригоду на “Небрасці”, підкреслюючи шляхетну опіку О'Нейла, Кертіс Гордон красномовно висказав їйому подяку. Але О'Нейл відчував гаразд, що та вимовність не щира й призначена більше для нього — як будівничого північноюконської залізниці, а не — як для спасителя доньки пані Джерард.

Пані Джерард дякувала О'Нейлеві навбач холдно, а проте в її чорних очах він помітив щиру вдячність.

Кругом них стали збиратися зацікавлені Гордонові робітники, але цей розігнав їх одним владним рухом руки.

— А тепер, будьте ласкаві — до нас у гості! — сказав Гордон. — Хіба ж не відмовитеся...

— Але ж мені пильно вернутися до Кортез!

— Пароплав відпліве ледь за кілька годин. А втім, можете в нас переночувати. Мені буде особливо приємно служити вам моточовном, що відвезе вас до Кортез. Але найперше — потрудіться до нас.

— Будьте ласкаві, — сказала вдова.

— Звольте, “Ваша Високосте”, не відмовити нашій просьбі! — кокетливо сказала Наталія.

— Панство зо мною аж надто ввічливі, — промовив О’Нейл.

І всі четверо пішли в напрямі палати.

V

ТУТ ПІЗНАЄМО КЕРТІСА ГОРДОНА БЛИЖЧЕ.

Повага О’Нейла в очах Гордона збільшилася, коли побачив, як “ірляндському князеві” заступив дорогу гурт майстрів та робітників, що тепер найняті Гордоном, а колись працювали в О’Нейла. Сердечно віталися потисками рук. Навіть найбільші авантюристи стояли перед О’Нейлем по-дитячому засоромлені. Це був вияв їх щирого прив’язання до Мурея. Ні один з них не виявляв такого респекту до Гордона. Ніхто з них не стояв перед Гордоном з шапкою в руках. А тепер ось старі світові вовки з синівською віданістю випитували О’Нейла про його пригоду на “Небрасці”. Вони справді тішилися його щасливим рятунком.

О'Нейл пізнавав їх усіх, називаючи по-їменні, що цих людей сповняло гордістю та вдячністю. Так і було видно, що з О'Нейлем зв'язала їх спільна праця, доля й недоля, і що вони завжди готові йому служити.

— Тих людей ви знаєте краще, ніж я! — заздрісно скрикнув Гордон.

— О, це все мої старі знайомі!

— Тоді ви — улюбленець богів!

Розпрощавшися з робітниками, О'Нейл ступив кілька кроків даліше, але тут його зустріла нова несподіванка. Почув, що десь збоку хтось кликнув його по-їменні, а за мить перед ним з'явився здоровий чолов'яга, неймовірно розрослий та випасений, з військовим наплечником.

— Том! Том Слетер! “Щасливий” Том!... — скрикнув О'Нейл, тоді як Гордон рушив з панями наперед, кажучи:

— Пане О'Нейл, ідіть за нами, ми підемо приготувати обід!

— Що ти тут поробляєш? — спитав О'Нейл, потискаючи руку велитня.

— От — нічого! Працював тут на його кишеню! — відповів Том, безцеремонно показуючи цілою рукою на віддаленого Гордона. — Але тепер кидаю цю посаду.

— Чому? Може замала платня?

— Ні! Платня величезна! Я ще не мав такої.

— То чому ж кидаєш?

— Бо побачивши тебе, сказав собі: “Тome, оце твій дійсний зверхник і хлібодавець!” I ось я вже

зібрався в дорогу! Таке в мене щастя. Нарешті раз знайшов собі добру роботу, а ти з'являєшся й псуєш мені інтерес! — з меланхолійною посмішкою говорив здороваль.

— Але ж не потребую тебе! — сказав О'Нейл.
— Не маю для тебе роботи. Ну, й не зможу платити стільки, що Гордон.

— Нічого! — понуро відказав Том. — Твоя валіза де? Занесу її і з цього почну в тебе роботу.

— Але ж я й валізки не маю! Вона в морі! І взагалі не маю для тебе роботи!

— Нічого, знайдеться! Думаєш, працюватиму дальше на того обманця, знаючи, що ти тут? Споплатку працював був у Давсон, а оце недавно перейшов сюди, щоб заробити на дорогу до жінки й дітей. Вже два роки їх не бачив.

— Скажи мені, — стиха спитав О'Нейл, — чи Гордон справді будуватиме тут залізницю?

Том сплюнув.

— Залізницю? Мій дорогий! Чотиринадцятилітній Віллі, мій синок, на залізницях розуміється краще, як той Гордон. Гордон знать одно вміс: вимантачiti в людей гроші й проціндрити їх на витребеньки. І знає чари на опорожнювання чужих кишенів. Правда, заробити нам дас. Я б тут міг добре підлататися, — зітхнув, — але що з того! Прийшов пан Мурей О'Нейл і виполохав мене з тісі добродійної скарбонки...

— Роботи не кидай! Я приїхав сюди за вуглевими справами. Розповім тобі про це згодом.

— Добре, добре! Тут почекаю на тебе й разом з тобою відпліву...

О'Нейл рушив до палати Гордона. Він був вдоволений, що Том, давній наглядач над вантажними робітниками, є тут на місці. Він міг пригодитися йому в теперішніх плянах.

Дім Гордона, — розкішна палата з люксусовою обстановою. Гордон умів жити. До палати та її обстанови був добрий обід, закінчений неабияким шампаном.

Гордон рішився бути присмним і дотепним. Пані Джерард була заполонююча, а Наталія сяяла радістю.

Проте О'Нейл відчував дивне пригноблення. Вмовляв у себе, що не повинен осуджувати пані Джерард за її перебування з Гордоном під одним дахом. Однаке пригноблення та збентеження не розвівалося.

— Можливо, вас заскочило, що я тут на відлюді влаштував собі таке житло, — озвався Гордон по обіді, в дорозі до бібліотеки. — Але, бачите — я не тільки для себе; приймаю та вгощаю тут своїх приятелів-пасвиків. Ось, наприклад, гостює в мене пані Джерард. Це робить мені честь. Сподіваюся, що й інші акціонери моєї Спілки від часу до часу пошанують мене своїми відвідинами.. Тут бо на місці найкраще переконаються про розвиток підприємства та про спосіб адміністрування їхніми капіталами. Я найняв для них окремого пароплава та потяга. Думаю, що прийму їх достойно. Повинні звідси вернутися переконані, що льоката їхнього капіталу — солідна й тривка.

— Ідея дотепна, — сказав О'Нейл, подумавши:

Справді, — хто стане жертвою королівської гостини того мантія, всамосіб буде живою рекламиою його геніальності. Продумано зручно, хоч і на коротку мету...

— Надіюся, що ваші копальні ворожать добрі надії? — рискнув питанням О'Нейл, пригадавши собі всі глухі поговори людей, що Гордон — мастак пускати в очі блахмани.

— Без сумніву! — почванився Гордон. — Акції копальні “Гол Юнайтед” незабаром будуть нотовані на всіх біржах світу. Крім того, недалеко тут маю зложжя руди та й вугілля для ливарень — майже під рукою. Внезабарі почну систематичну експлуатацію копалень.

— Я був у Кортез ще тоді, коли тут відкрили вугілля, і всі ті терени мав наперебір. Їх ціна тоді стояла приблизно на одній тисячі доларів. Я ж пробив і перші тунелі, що ви тут застали готові.

— Але ви, пане О'Нейл, заскорі знеохотилися! — засміявся Гордон. — Ще сто стіп свердлення — і ви були б попали на справжнє Ельдорадо! Все це закупив я — Гордон. Одна тут хиба — брак комунікації. Її треба б розбудувати в глибину краю принаймні на миль двісті. Адже маємо під рукою в Кіяк колосальні зложжя вугілля. Гейдлеман буде там залізницю, що місцями йде рівнобіжно з копальннями, але це підприємство засуджене заздалегідь...

— Так думаєте?

— Мій плян більше вдалий. Передусім, — наполовину менші кошти. Я це осягнув строгою ощад-

ністю та контролею. Вони або з'єднаються зо мною, або збанкрутують. Тепер якраз між нами ведуться переговори.

Коли Гордон говорив про ощадність, О'Нейл малошо не зареготався. Тепер бачив, що Гордон або обманює його свідомо, або дуриТЬ сам себе. Бо ж очевидно, що його пляни засновані на неприродних підставах.

— Хто пробив цей тунель праворуч копальні? — спитав Гордона.

— Дан Аплетон. Це молодий, дуже здібний інженер. Людина він непевна. Я звільнив його з посади за непослух. Тепер скажіть мені, пане О'Нейл, — солодко спитав Гордон, — що приводить вас до нашого царства? Чи обидва будемо суперничати в будові залізниць?

— Ні, хай вже будуть інші. Я приїхав у справі вуглевих теренів Кіяк у зв'язку з новим розпорядженням уряду. Іду з людьми поробити обов'язкові інвестиції, чого вимагає закон.

І здумівся, коли Гордон висказав на цю тему лише пару байдужих слів, підкресливши, що не думає зважати на розпорядження, бо воно й так негайно буде відкликане.

О'Нейл звернув йому увагу, що через непослух може стратити ввесь вклад. Гордон збув це байдужим жартом. Пригадавши собі слова Наталії, що в ті терени Гордон вложив удовині та її гроші, О'Нейл хотів уже тепер остерегти паню Джерард перед руною, однаке завагався. Адже вона безмежно довіряє Гордонові, тому годі її переконати. А

втім, не зовсім хотів вірити, щоб Гордон справді так нечесно газардував майном удови й Наталії.

Вийшовши з гостинного дому, О'Нейл з панями пішов на побережжя, де Гордон стояв уже біля прилаштованого моточовна, переговоруючи з грубим Томом, що стояв з наплечником.

— Той чоловік кидає в мене роботу й каже, що ви його найняли до себе! — кликнув Гордон до О'Нейла.

— Ні! — заперечив Том, поки ще О'Нейл не підійшов до них. — О'Нейл мене не наймав. Я сам до нього найнявся.

Він спокійно сів у моточовен.

— Прошу вас, вплиньте на того чоловіка, щоб лишився в мене! — попросив Гордон О'Нейла.

— О'Нейл не має тут голосу! — повторив Том.
— Я кидаю вас сам і сам наймаюся, де хочу!

О'Нейл почувався ніяково, а Наталія нишком посміхалася. Пригадала собі О'Нейлеве оповідання про "хлопців".

— Нічого не вдію, — відповів О'Нейл. — Тут не моя вина. Том вже працював у мене. Хоч би сьогодні лишився у вас, то завтра однаково ж піде до мене.

Том мовчав. Уклонившися паням, вигідно розвалився в моточовні, кинув у рот шматок зеленої гуми й жував, спокійно дивлячись на сині води затоки.

— Він і так був би мене нагнав! Не нині, то завтра! — говорив Том, коли моточовен рушив, а О'Нейл докоряв йому за його поступок. — Учора звільнив інженера Аплетона, і то тільки за те, що

той сказав йому в очі правду про його копальні. Мене також свербів язик, бо я не міг на все це дивитися. Це — жодна копальня! От просто ямка, викопана варіятами, а приналежна ідіотам! Проте вона вистачає для нікчемних затій Гордона. Я десь чув, що вужі проковтують власних малят. Та копальня, це і є той вуж. Вона незабаром пожере її свої дивіденди, її капітали своїх пасвиків.

— Жаль мені пані Джерард! — мимохіть сказав О'Нейл.

З Тома добувся такий звук, як з дельфіна.

— Пані Джерард схожа до струся, що ховає голову під крило її думас, що їїго не видно...

— Ні, Tome, твої погляди на паню Джерард — хибні, — пробував заперечити О'Нейл.

Мить і другу мовчали.

— Мурею, чому не покажеш їм, як будуться за-лізниці, — перебивтишу Том зміненим голосом.

— Не хочу; знаю цей край; годі думати!

— Трест Міді буде.

— Ще одна причина, щоб не будував я. Плянів багато, а місце лиш для одного. До слова... Сьогодні найму човна та людей. Вантажний пароплав забере нас із Кортез до Омар, а з Омар човнами попливемо до Кіяк. Ах, коні! Бідні мої коні! — сумово відповів О'Нейл.

— Коли причалили в Кортез, повторилися сцени з Гон. Робітники впізнавали О'Нейла і просили, щоб вписав їх на свою листу праці. За годину все було готове і О'Нейл пішов з Томом Слетером до готелю Калаган на короткий спочинок.

VI

ТУТ ПІЗНАСМО КРАЩЕ МУРЕЯ О'НЕЙЛА.

Коли вступили до готелевого бару, там усі грали в карти. О'Нейл став придивлятися грі, а Том заувів розмову з гарним ясноволосим молодиком, що також сидів за картами.

— Це інженер Аплетон, — шепнув Том, підійшовши до О'Нейла. — Той, що його вчора Гордон звільнив з роботи. Він хороший хлопець і здібний інженер.

— Але не тямить грati в карти. Тамтой он тип у м'якому капелюсі облапошує його такою штучкою, яка раз і мене коштувала була чотири тисячі доллярів.

— Що? — здивовано спитав Том. — Може б інженера опам'ятати?

— Не треба! Досвід — річ не погана, хоч іноді й коштовна. Цікаво, чи твій друг похопиться сам, що його циганять. Пождемо.

Присівши збоку — непомічені шулерним грачем, уважно приглядалися. Деякий час гра йшла спокійно. Та ось раптом Аплетон зірвався й щось глухо заговорив до панка в м'якому капелюсі. Видно, докоряв... Ураз обурено крикнув:

— Кажу ж вам, що я сам бачив! Карту пік ви витягнули з кишені!

— Добродію! — насівся на Аплетона третій партнер. — Денні не шахрай! Зрештою, сто вісімдесят доларів ще можете відіграти!

— Так, так!.. Ви п'яні, пане! — присікався панок у м'якому капелюсі — цей власне Денні. — Ваші очі підводять вас!

У відповідь Аплетон шпурнув карти на стіл, з огидою відвернувшись від партнерів, що злобливо захікали. Аплетон то червонів, то білів з сорому. Врешті повернувся до дверей. Тоді Мурей О'Нейл звівся, підступив до грачів; поклавши руку на плече шахрая, сказав спокійно й твердо:

— Будь ласка, зверніть тому чоловікові гроші.
— Що кажете? — засміявся панок Муресві в очі.
— Які гроші?

— Прошу звернути гроші! — шляхетним обуренням задрижав голос О'Нейла.

Том Слетер знов, до чого йдеться. Він зітхнув, отяжіло звівся й одним махом вирвав з крісла ніжку. В таких окажіях його звичною зброєю була палка, але не мавши палки, не погордував і ніжкою — тим більше, що вона йому видалася досить відповідною. Після того, тяжкими кроками став наблизитися до шулерів. Він уперто дивився на Мурея — ждав на знак.

Однаке цим разом для його інтервенції не було нагоди. Шулер зірвався втікати, але на нього “караючу десницею” впала важка рука О'Нейла. Шулер звалився й стратив цікавість до дальшої гри. Його товариші мовчки виложили перед О'Нейлем

сто вісімдесят долярів золотом. Вручивши Аплетонові гроші, О'Нейл промовив:

— Дозвольте зо мною, — маю вам дещо сказати.

Молодий інженер, відчувши до незнайомого оборонця довір'я й пошану, вийшов з ним з бару.

— Шукаєте становища, молодий чоловіче? — спитав О'Нейл на вулиці.

— Ви сказали! — здивовано відповів інженер.

— Чи знаєте околиці Кіяк?

— Дуже добре.

— Мені треба інженера до помірів. Платня та сама, що в Гордона. Згода?

— Очевидно! — вдячно відповів Аплетон. — Я вам зобов'язаний, хоч не знаю ще, хто ви...

— Я Мурей О'Нейл. О шостій ранку виrusha-smo. Візьміть покривало та мірниче приладдя.

— О! Пан Мурей О'Нейл? — заікався молодий інженер. — Яка честь! Яким же робом вам відомо, що я без посади?

— Сказав Гордон — і дуже хвалив вас.

— Хвалив? Гордон?

— Формально, він ганив вас, але пізнавши Гордона, приймаю його догану за найкращу рекомендацію.

Інженер зрозумів і захоплено промовив:

— Ну, то ви вже знаєте Гордона! Я радий вам служити! Гордон або обманець, або божевільний. Його копальні існують тільки на папері.

— А залізниця?

— Залізниця схожа до залізниці Тресту Міді. Я робив поміри тут і там. Вони обидві нікудишні.

Я це сказав Гордонові в очі. Бачите, я забагато говорю.

— У мене вільно все говорити, але крім того треба робити діло. А тепер — спати, бо встаємо дуже рано. А до того Денні вже не йдіть.

— О, цього обіцяти не можу.

— Мусите! Хто в мене працює, мусить мене слухати.

— Гаразд. Не піду. Добраніч.

Коли розійшлися, Том спітав:

— Нащо ти прийняв його, Мурею? Адже ж інженер нам не потрібний.

— Це правда! Але його тут могли б арештувати. Крім того, він — ірляндець, і я полюбив його.

— Ах, так! — заздрісно по-дитячому промовив грубань. — Тоді він має забезпечену майбутність. Але за це матимеш перепалки з Гордоном. Той Денні — то повірник-плазун Гордона; секретар його. Як на один день, це забагато. Забираєш у нього мене, потім Аллетона і ще суляєш його секретаря під нирку.

— Не під нирку, а — під печінку.

— Це один дідько. Але Гордон затяմить собі це.

Удосвіта зійшлися з робітниками й човнами попливли до опущеної рибацької оселі Омар, тридцять миль від міста Кортез. Причалили там коло полудня. Звідси пустилися човнами даліше на схід, щоб перебитися крізь сорокмилеву дельту ріки Лосося до Кіяк.

Ця дорога, як сказано, була дуже важка для плавби човном, але вони надіялися на канали, яки-

ми сяк-так з трудом можна було добитися до вуглевих теренів. Молодий інженер став їм тут у великий пригоді. Найперше, показав озеро Омар та його відногу, що сягала в глибину краю аж до рівнини ріки Лосося. І на тій дорозі защадили один день часу. О'Нейл зрадів, бо цеї дороги досі ніхто не знав.

Вдоволено оглянув добре збережені доки й будинки в Омар, де не було й живої душі, бо рибакам ловля тут не поплачувалася й перед кількома роками вони звідси відійшли.

Інженер не помилився; по двох годинах плавби озером Омар вони опинилися в гірській перешийці, з якої побачили всю рівнину дельти Лосося. Зліва околиця опускалася в бездонний яр, що ним ріка Лосося промостила собі шлях аж до Кіяк, до якого вони тепер прямували. Посередині розлягалася тундра, а з льодовиків пливли потоки. В цій пустині аж кишіла водяна пташина та бурі медведі.

О'Нейл був тут уперше. Тепер пригадав собі всі ті страшні оповідання й легенди про непроходимий Великий Яр ріки Лосося. Приглядаючись околиці, він уперто про щось думав. Перед собою бачив горбовину, поперерізувану численними долинами, з-поза яких маячіли сірі гребені льодовиків, що непомітним для ока повільним рухом зсувалися на схід і на захід. Проте знат, що за тими льодовими горами — там даліше — пишалася велика та плодюча країна майбутності. Особливо ж — там були казкові зложжя міді, до яких саме тепер почали будувати залізні шляхи з міста Кортез. Ще даліше, з невичерпними багацтвами дрімали низи рік Юкону і Танани.

Але та обітovanа земля забарикадувалася самою природою, що на найкоротшому до цих багацтв доступі поклала непрохідну таму льодовиків та Великого Яру. Адже ж так близько лежало містечко Омар з чудовою затишною морською пристанню; така коротка стежка вела б людей з-над моря від Омар просто крізь льодовики в ту зачаровану країну!

Чи дійсно не можливо пробити сюдою дороги й покласти залізні рейки! Чи справді не можна прохромити льодових грудей наперекір природі та всім її страхіттям? Після переходу крізь тундрю дорога була б уже легша, бо горішня частина ріки Лосося — сплавна, а на її берегах не було б важко зробити залізничий насип.

— Що вам відомо про Великий Яр? — зненацька спитав Аплетона О'Нейл.

— Знаю небагато. Сюдою проникали тільки пішоходи в погоні за золотом. Багато з них не вернулося. Залізниця Гордона, як також плян Тресту Міді, має виминути цей яр, ідучи вище поза ним та поза льодовики.

— Але будова просто з Омар яром була б коротша й дешевша.

— Розуміється. Але ні Гордон, ні Трест Міді не наважилися думати про Великий Яр з льодовиками. Він їх лякає.

— Гляньте, будь ласка! Чи оце місце пригоже, щоб сипати шлях?

— Не знаю ще... Звідси замало бачу! — задумано сказав Мурей.

— Зрештою, думаю, що залізницю сюдою пропести б можна, якщо б льодовики були тільки на одному березі ріки. Але вони — обабіч... До того ж іще, вони живі... Так, вони живі, — послухайте, будь ласка!...

Замовкли. Перестали веслувати. Здалека до них донісся глухий грюкіт, мов гул гармат.

— Тепер ми якраз двадцять миль повітряної лінії від льодовиків, з яких звалиються брили завбільшки в хмародера Нью-Йорку, спливаючи вниз рікою, що й загачує її корито.

О'Нейл змовк. Думка про залізницю з Омар крізь Великий Яр та лід в'їдалася в його мозок з щораз то більшою впertiaстю. Яким же робом люди пішки пробиралися крізь ті льоди? Не летіли ж на крилах! Смілий плян захоплював його своєю грандізністю.

Став mrяти. Великим чинам необхідна mrяйлива вдача. Тільки mrя дає людині міць; практичне здійснення mrїї, це річ другорядна. Основна сила — у сміливій думці та в уяві; в них уся рішучість великих починів.

Своєю mrєю О'Нейл обхопив усе... Справжнім володарем Аляски буде той, хто зловить у свої руки вузла комунікації в її нутро. Тим вузлом може бути чудовий Омар. Це може статися тільки тоді, коли прогласти залізну дорогу Великим Яром ріки Лосося. Хто цього довершить, матиме в руках і Трест Міді, і Гордона, і всю решту підприємців. Вони йому поклоняться, благатимуть змилування, погодяться на всі умови, занежають будову своїх залізниць.

Одинокою перепоною можуть бути льодовики. Але їй вони не такі страшні, як їх малюють.

Розтаборилися над рікою. О'Нейл у задумі сів на пеньку. Робітники готовили вечерю.

— Що з ним таке? — спитав Аплетон Слетера.
— Він вже з півгодини — ні пари з уст!

— Тсс!.. Тихо! — таємно відповів грубий Том. — Не балакай і не підступай до нього. Вже чую, — щось вариться, і ручаю, що це не каша з молоком!..

Подали вечерю. О'Нейл з'їв скибку хліба, встав і сказав:

— Трохи пройдуся!

Повагом пішов на беріг ріки і зник на закруті.

— У повітрі щось є... — промимрив Том.

Години минали, вже смеркло, а Мурей не втався. Робітники поснули. Том та Аплетон біля вогнища стурбовано дивилися в пітьму. З голосним гамом над ними перелітало птаство. Том, як звичайно Том, завів мову про всі недуги, що нищили його організм. Тепер нездужав на нестравність і кляв. Бо ж тільки горілка могла б його вилікувати, але кат-ма содової води! Врешті поклав на язик шматок гуми і, важко зітхаючи, жував. Аплетон зірвався, — хотів іти над ріку шукати О'Нейла.

— Уговкайся! — зашипів Том. — У таких моментах його не вільно турбувати!

Нарешті в сумерках забовваніла постать О'Нейла.

— Том, — гукнув владним голосом, що виключав усякий спротив. — Ти і Аплетон удоєвіта поїдете зо мною вгору. Люди ждатимуть тут. Човна навантажити харчами на п'ять днів.

— На п'ять... або на десять, — завуркотів Слєтер, коли О'Нейл упав і заснув, як камінь. — мене так ріже в череві!

Потім додав стурбовано:

— Ох, шкода... Мені треба було стягнути з нього ті мокрі чоботища!...

— Може б його збудити! — шепнув інженер.

— О, не важся! — зашипів Том. — Цих кілька годин його сну, — може на три-чотири дні...

Небо ледь зарожевіло, як всі три сіли в човен і попливли рікою Лосося. Згодом, коли плинь стала така прудка, що проти неї годі було веслувати, висіли на беріг, запряглися в линви й даліше тягнули човна вгору рікою. Місцями беріг бував такий стрімкий, що мусіли злазити у воду й по груди бристи в льодоватій течії. Так їх захопила ніч. Продрімавши в мокрій одежі пару годин, рушили дальше. Незабаром стали змагатися ще й з кригами, що їм назустріч пливли з льодовиків. Линви вжералися їм у руки й в груди.

Том і Аплетон вже догадалися, куди веде їх О'Нейл, але мовчали; не сміли про це говорити. Лячно очікували того менту, коли віч-на-віч зустрінуться з льодовиками. Але їх окрилювала сміливість пляну Мурея й вони підсвідомо вірили, що їм мусить вдатися цей очайдушний похід на льодового ворога.

На короткому відпочинку Мурей несподівано спітав Дана Аплетона:

— Ви одружений?

— Ні.

— Рідню маєте?

— Маю одну сестричку, що стала мені за всю рідню. Люблю її більш свого життя! Після землетрусу в Сан-Франціско нам залишилося тільки чотири тисячі долярів. Це все наше майно. Поділивши пополовині, розійшлися здобувати долі. Така була воля сестри. Прибувши з двома тисячами до Кортез, я просвітав усе на гульні. Тепер мрію зійтися з сестрою і не розлучатися до смерти. Ніхто мене так не любить, як вона.

— А що зробила з своїми двома тисячами сестра?

— О, вона поступила розсудливіше. Купила парцелю ґрунту, чи щось у тому роді. Крім того вона — журналістка, і то одна з найвидатніших в Америці, а вже безумовно — найбільша в Сетл у щоденнику “Огляд”. У тому часописі вона редактує сторінку ощадного домашнього господарства. Повчає людей, як можна вижити сім'ї за сім долярів цілий тиждень, або, — як зробити умеблювання кімнати з двох старих скриньок і трьох барилок з пива. І взагалі — моя сестричка наймиліша й наймудріша в світі!

Дан раптом затих. Він помітив, що О’Нейл задумався знов і, не слухаючи його слів, мрійливо задивився на далекий Яр.

Рушили далі. Подорож була дедалі важчая небезпечніша. Криги тепер шалено гналися з гори. Врешті Том звернув увагу, що краще б занехати цю ріку й податися горами, якомога даліше від берега. Але О’Нейл збув це мовчанкою.

Стомлені й перемерзлі — вкінці доволоклися до

вузького гирла, в яке гучно вливалися всі води ріки Лосося і всі ті потоки з зеленими брилами льоду на гравах піни. Гирло сопіло таким холодом, що груди корчилися в жаских дрижаках, а всю істоту проймав незбагнущий ляк...

— Вперед! — твердо крикнув О'Нейл. — Пройшли сюдою інші, пройдемо й ми!

Шостого дня ввечорі до табору пришиб човен. Був поторощений і подіравлений. З нього висіли всі три смільчаки — мов тіні. Дан валився з ніг. Том сунувся обвислим лантухом, а Мурей висох на тріску, проте йшов жвано, а його очі поблизували особливим гумором.

— Пойдеш з людьми до копальні в Кіяк і докінчиш роботу! — по двох годинах сказав до Тома. — Аплетон піде зо мною до Кортез. П'ятнадцятого слідуючого місяця зустрінемося в Кортез!

— Зробиться, якщо до того часу не зустрінуся з предками в пеклі. Черево догаряє мені все більше, а в Кіяк — ні горілки, ні жвачки. Чи дозволиш висказатися про твої пляни?

— Розуміється! Мені треба заохоти!

— Слухай! Тебе, мабуть, покусали москіти і ти сказився. Тобі треба лікуватися...

— Щодо “божевільних” плянів... Все ж таки, чи помагатимеш мені?

— Очевидно, буду! — застогнав Том. — Але проте воно прикро дивитися, як хтось зсувається з глузду.

Так цього дня скінчилася розмова О'Нейла з найвірнішим слугою, помічником і приятелем.

VII

О'НЕЙЛ ЗБИРАЄ “ХЛОПІЦІВ”.

П'ятнадцятого дня слідуючого місяця перед воротарем готелю в Сетл став якийсь жовтий грубань з подертим наплечником і скусаний москітами.

— Чи Мурей О'Нейл тут? — спитав, жуючи і'уму.

Воротар змірив незнайомого з ніг до голови.

— А вам чого треба? Ви може О'Нейлів друг?

— Ні, не друг, а просто — двійняк...

— Йдіть і шукайте...

Том так і не довідався, про яке “шукання” натякнув воротар, бо в ту мить іззаду хтось дмухнув на нього так сильно, що воротар прижмурився й замовк на півслові. Том обернувся. Перед ним стояв величезний чолов'яга, приязно посміхаючись.

— Доктор Грей! Слухай-но! Ти мені не надмухуй так у спину, бо через тебе я проковтнув шматок жвачки.

Приязно подали собі руки.

— Ну, тепер ми всі тут, крім Паркера; він приїде завтра! — пояснив доктор.

— А Мурей де?

— Деесь тут недалеко. Приїхав уранці й спинився в тому готелі.

Том визвірився на воротаря, оглянувшись за

кріслом, з якого можна б вирвати ніжку. Воротар угадав його намір і зник.

— Що задумує О'Нейл? — спитав доктор Грей.
— Знагла зателеграфував з Нью-Йорку до всіх і всі прибули. Але що це значить, не знаємо.

— О'Нейл буде нову залізницю! — сказав Том.

— Що?

— Буде залізницю на ріці Лосося.

— А льодовики?

— Мурей думає, що льодовики, — то дурниця. І я такої думки. Але він забуває про москіти й про Трест Міді... Москіти знищать мене, а Трест знищить Мурея.

— Думаєш, що буде бійка?

— Бійка? То буде різанина, якої світ не бачив! Окружили нас зо всіх сторін!

У своїй кімнаті О'Нейл застав усіх “хлопців”: худого поважного інженера Меллена, старшого наглядача Мек Кея, що приїхав з Каліфорнії, Шелтона, Елкінса, доктора Грея — ну, і Тома Слетера з запухлою шисю.

— Обцілувавши зо всіма, О'Нейл сказав коротко:

— Наш новий хлопець, Дан Аплетон, що вже привчився спати по дві години на ніч, депешує про закінчення помірів ув Омар. У тій оселі я вже закупив доки й терени. Ціла оселя Омар тепер моя. Будинки готові. Защаджено дев'ятьдесят днів роботи.

— А що зробите з тундрою між Омар та Яром? —

спитав Мек Кей. — Вся дельта Лосося, це холодник з телятини! Багно по вуха!

— Осушимо, — відповів О'Нейл.

— Хіба взимі, і то, — коли наймемо ескімосів.

— Так! — обізвався Том. — Та земля коло Омар, мов шарльотка з яблук: зимна ліпша за теплу. А дощі! Ручаю, що нам виростуть там зяви й плавці!

— Ну, й льодовики над самою рікою! — вів даліше Мек Кей.

— Так, і то гарні! — відповів О'Нейл. — Один — з чотириста стіп висоти й чотири милі довжини; він раз-у-раз розпадається й ворується. Але це не так страшно. Очевидно, — залізниці не зможемо збудувати над рікою живого льоду. Але природа там зробила нам деяку уступку. Я це оглянув.

Льодовики справді лежать на обох узбіччях долини, але той — на лівому березі — трохи вищий за того, що на правому. Чи догадуєтесь, що зробимо?

Приявні мовчки потакнули.

— Коли поставимо віядукт тут таки над рікою й потягнемо колію вище її східнього берега через льодовик Джексона, то нас ще затримає Герфельд — вищий льодовик. Але, перекинувши звичайного сильного моста через ріку, а трохи вище — другого моста, яким можна б вернутися назад на той берег, з якого вийдемо, виминемо обидва льодовики й постійно будемо відгороджені від них рікою. Вище горішнього переходу матимемо тяжку працю — свердлування скель, зате, пробивши тунель, дістанемося в долину, куди йдуть усі дороги з Кортез, звичайно — значно довші. Оце йувесь плян!

— Простий, як ковбаса! — перебив Том. — Але пождіть, побачите самі! Як лиш згадаю ті льодовики, то ще й тепер до піднебіння прилипає мені язик, мов погана жвачка.

— Я розумію це так, — поважно промовив Меллен, — що моста мусимо між льодовиками поставити тут таки під вищим з них. Питання: чи зможемо збудувати таку греблю, що витримала б гори криг, які вниз рікою пруть з льодовиків?

— Якраз, — зможемо! — пояснив О'Нейл. — Це основна проблема і тут ми також маємо щастя. Тут таки під вищим льодовиком, де колись, мабуть, також стояв льодовик, є озерце. Віднога того озера, яка сполучується з рікою, — це природня тама, що затримує найбільші брили льоду; вони там застрюгають і тонуть. Від того місця рікою Лосося пливуть криги тільки з нижчого льодовика. В тому місці є ключ до Аляски. Досі його ніхто не добачив. І він у наших руках. Я вже закупив усі терени й скликав вас, дорогі хлопці, до себе. Бракує ще Паркера... Ось так почнемо нову сторінку в історії будови залізниць.

— А гроші маєш? Люблю справу — руба! — знагла спитав Том. — І скільки там теж гарабіди?

— Мільйон доларів.

— Якраз на цукерки!

— Другий мільйон позичив у Нью-Йорку, — пояснив О'Нейл, не ображуючись наглим питанням Тома.

— Ну, це вже вистачить на шнурки для черевиків!

— Голубе! — засміявся О'Нейл. — Будови не думаю кінчати! Як тільки почнемо роботу, всамосіб упадуть пляни Тресту Міді та інші. Бо тільки нерозумний будував би окружну залізницю з Кортез, коли виявиться можливість провести її з Омар просто крізь льодовики та Яр! Ще не вспімо поставити моста на ріці, як Трест купить нашу залізницю.

— Хібащо так! — у захваті сказав грубань. — У такому разі даю свій дозвіл на будову.

Всі зареготали. Враз задзвонив телефон. Шелтон взяв слухальце й за мить сказав:

— Унизу чекає репортер. Просить побачення з О'Нейлем.

— Інформацій не даю! — заявив О'Нейл, невдоволений, що його пляни, можливо, вже відомі пресі.

— Каже, що почекає! — додав Шелтон. — Це жіночий голос. Сумніваюся, чи збудете її нічим.

— Кат би його! — скрикнув О'Нейл і сам узяв слухальце. — Що — прошу? Інтерв'ю? Покищо — ні! На жаль... Ні! — Враз його голос змінився, зм'як. — Хто, прошу? Панна Аплетон? Ааа... Пробачте! Вже йду наниз!

Поклав слухальце й сказав:

— До побачення вранці! Це сестра Дана Аплетона. Не можу її відпровадити аби як.

“Хлопці” виходили веселі, а Том насупився.

— А ти чого? — спитав доктор Грей. — Масш наш плян за неможливий?

— Авжеж!

— Думаєш, — не здійснімо його?

— Здійснімо, але він не можливий! Потім додав: — Ех, якби мені ваша молодість! А то й старий, і нестравність!..

О'Нейл йшов до дожидальні. Був уражений. Як поважився інженер Аплетон видати сестрі його пляни? Розголосу не любив узагалі, а особливо тепер, коли це могло йому пошкодити. Але, побачивши редакторку, мимоволі посміхнувся приязно.

Вона — викапаний Дан: ті самі сині очі, солом'яноясне волосся, дотепна усмішка, ясний погляд. Не гарна: носик задертий, риси лица неправильні, уста надто шляхетні; зате ж — гарний стрункий стан і здоровий вигляд. Без жіночої пихи й пустотливості, — вона вражала хлоп'ячістю, але — без мужеської вирахуваності.

— Ви сердитеся на мене? Розумію! — промовила перша з таким щирим усміхом, що його суворість зникла й прояснів зір. — Я знала, що будете люті, дарма, що Дан описав мені вас, як ангела.

— Хіба ж? Бачите, я побоююся газетярів...

— Я вправна кореспондентка, не згаю вам часу. Тільки одно питання: Чи будуєте залізницю?

— Це моя професія!

— На Алясці?

— Можливо. Мабуть і так усе знаєте від Дані!

Панна скривилася:

— Працюючи у вас, Дан не скаже й слова. Не вірите? Переконаєтесь. Думасте, що Дан наслав мене до вас?

— Ну, ні... — заперечив збентежено. — Але... — Відчув, що його симпатія до дівчини більшає. Це просто братерська прихильність. Промовив ніжно:

— Будую залізницю на Алясці. Маю людей і гроші. За кілька днів починаємо.

— Колись так говорив мені Гордон, але й досі нічого не зробив. Звідки починаєте?

— З міста Омар, що над затокою Філипа, біля Гоп і Кортез. Ітиме понад рікою Лосося, просто крізь льодовики, що всі їх досі обминали.

— Хоч плач з радости! Не люблю Гордона. Він пригадує мені Сімона Легрі з “Хати дядька Тома”. Того бандита давніх часів, що бив палкою своїх невільників. Дякую, пане О’Нейл! Ви сказали мені багато.

— Знаю.

— Мій часопис зрадіє.

— Не дуже, — всміхнувся О’Нейл. — Дасте мені слово, що з нашої розмови нікому не зрадите ні йоти.

Брови панни Аплетон злегка піднялися вгору. Здивувалася.

— То нащо ви говорили?

— Я говорив з сестрою Даною, а не з журналісткою! — пояснив увічливо. — З сестрою свого приятеля муши бути привітний і щирий.

— Ну, то й я буду щира! Мене до вас не вислали редакція. Я тільки хотіла розвідатися тут про свого доброго Дано. Я його сестра, мати й опікунка.

— Дан здоров, як риба. А втім, за кілька днів

побачите його, бо приїде сюди. Він став на порозі здійснення своїх мрій. Заживете обоє разом.

— О'Нейл оповів їй про виправу до льодовика та про вірну службу її брата.

— Така ж і моя мрія: заробити стільки, щоб жити з братом. Тепер пишу новелі до журналів.

О'Нейл відчув до неї ще більшу приязнь.

— Дан говорив, що ви дуже корисно вложили свій капітал. Я не думав, що після того мусите заробляти на прожиток.

— Я так писала, щоб брат не журився. Насправді ж, свій капітал я стратила на яблуках.

— На чому?

— На яблуках! Дала було гроші садівникові, що вирощував яблука, а він обіцяв віддати з великими відсотками. Але яблука не зародили, і все пропало. Тепер ненавижу яблук, — сирих, варених, печених — жодних.

— О, мій Боже! — ніжно скрикнув О'Нейл. — Ну, запевнюю, що на обід, на який оце вас запрошую, не звелю подавати яблук у жодній формі. Чи дозволите заопікуватися вами?

— Оця візитка — мій найкращий опікун. Будь ласка!

Подала йому візитну карточку.

— “Еліза В. Аплетон, член редакції “Огляду”, — прочитав О'Нейл і спитав: — Що означає ініціял “В”?

— “Віолетта”! — відповіла зніяковіло. — Це моє друге наймення. Але я силкуюся його занехати.

VIII

ЕЛІЗА В МІСТІ ОМАР.

— Панно Аплетон! — сказав редактор “Огляду”. — Чи не бажали б ви відпустки? Хочемо вислати вас на Аляску.

— Поневчасі! Я оце якраз хочу припинити співробітничання з вашим щоденником. Праця в місячних журналах поплатніша. Крім того, пишу новий роман.

— Роман? Гаразд! Аляска дасть вам матеріал і враження. Зробите прислугу журналам, собі, ну — і нам. Акціонери вуглевих басейнів Аляски всякою ціною намагаються тепер затвердити у Вашингтоні свої права. І досягнуть цього, якщо преса не розкриє суспільству очей. Агенти Тресту та інші претенденти до скарбів Аляски допустилися крадіжі, найбільшої в історії. Хотять пограбувати всі Сполучені Штати. Хотять загарбати цілу Аляску. Ті Гейдлемани, Гордони, О’Нейл, — це злодюги!..

— О’Нейл не злодій! — перебила знагла.

— Знаєте його?

— Так. Рік тому, коли почав будувати залізницю з Омар крізь льодовик, я говорила з ним.

— Не злодій, а геній! Так? Хоче загорнути собі чималу пайку скарбів, що являють собою власність усього народу. Решту розхапають інші — такі, як

він... Ви дали б нам докладну історію басейну Кіяк та конкуренції за опанування шляхів Аляски. Все це ми подамо до прилюдного відома. Кілька добрих репортажів безпосередньо з самії Аляски порушать вашінгтонський конгрес. Тоді уряд не поважиться видати ні одної концесії на копальні та запомоги на будову залізниць.

— Розумію! — твердо заявила панна Еліза. — Але на статті треба часу.

— Можете побуди рік — і довше. Маєте нагоду прославити своє редакторське ім'я. Їдете?

— Іду.

— Я знат. Ви практична. Підприємці по-вовчому гризуться між собою, тому ваше завдання — не важке. Гейдлемани — бандити, Гордон — обманець, а О'Нейл... Він холодний комбінатор, що придумав найкращий плян. Не дармо його слава росте. Адже Трест Міді він ось-ось зловить за руха. Надіюся, ви справитеся зо всіма. Щасливої дороги! Ось квиток на суботній пароплав. І пильнуйтесь, будь ласка! Та банда може вас звести зо світу, довідавшись про вашу місію.

— Нема страху, — спокійно відповіла Еліза.

Місто Омар затопила білява мряка, а довкілля накисало дощем. У порті лунав гамір і гомін жвавої роботи. Кореспондентка “Огляду” висідала з пароплава. Дан Аплетон перескочив через поруччя й вхопив сестру в обійми.

— Ходи, ходи, сестричко! Ти перемерзла! Мер-

щій до нашого дому! — З захватом гукав усміхнений до Елізи.

— До дому? Хібащо до буди, в якій з О'Нейлем мешкаєш! — сміялася сестра.

— Побачимо! Це буде несподіванка.

— Знаєш, що не люблю несподіванок.

— Гаразд! Для нас поставили гарну віллу! Почекуши, що приїдиш, О'Нейл звелів збудувати.

— Коли? Я депешувала чотири дні тому!

— Для нас це значило вісім днів, бо працюємо вдень і вночі. Віллу поставили за три дні й три ночі. Твоя кімната білого кольору. Взуття буде суха. Наш шеф — чудотворець!

— Мій Боже! — з притасним болем зойкнула Еліза на думку про мету своєго приїзду. — Я не можу... Я... Чи знаєш, чого я приїхала? Щоб твого шефа очернити в часописі...

— Що? Кого? Мого шефа? Ах, дійсно! Ти ж мені про це писала.

Дан похнюпився. Сестра поклала руку на його плече.

— Дан, прости мені! Я знала, що тобі буде прикро. Але я шукала нагоди дістатися сюди. Ну, і вірю в призначення...

Дан промовив:

— А втім, страх — передчасний. Побачивши наш труд і добре пізнавши О'Нейла, не скривдиш його. Ти шляхетна й судитимеш безсторонньо. Мурей не вийшов зо мною, бо пойхав оглянути роботи. Зате звелів тебе перепросити, і взагалі говорив про тебе стільки доброго, що я вже не все спам'ятаю.

Свого погляду на тебе він не змінив би навіть тоді, якщо б ти й осудила його діяльність.

— Пожди... — нагадалася Еліза. — Зо мною приїхала моя найкраща приятелька. А я ось забула за неї!..

Скочивши на пароплав, за мить вийшла з Наталією Джерард. Дан привітався з нею несміливо.

— Від часу вашого останнього перебування тут пороблені деякі зміни. Пароплави зупиняються найперше в Омар. Вам це хіба незручно?

— Але ж — навпаки! — засміялася Наталія. — До Гоп приїду своєчасно!

— “Султан” міста Омар кудись помчав на білому арабі! — пожартувала Еліза.

— Пан О’Нейл? — поцікавилася Наталія.

— Так, — пояснив Дан. — Покищо маємо честь запросити вас до себе.

— Може перечекаємо ту зливу!

— Годі ждати! Злива потриває аж до першого снігу. Як бачите, сонця тут не забагато...

Завів їх до гарної вілли. Помальована назелено — вона пахла свіжкою фарбою. Захоплено оглядали гарно помальовані горниці, їдальню, спальню, чисті заслони вікон.

— Не можу собі простити... Пан О’Нейл все це зробив для Дана, а коли дізнається про мету моєго приїзду... О, він мене викине на дощ і потрощить мені всі олівці! — сумовито посміхаючись, бідкалася Еліза. — Який він дійсно велиcodушний!

— О, так! — у Нью-Йорку щоденно посылав мені свіжі троянди... Князь! — сказала спаленівши Наталія.

— Бачиш, як баламутить жінок? — сміялася Еліза. — Мабуть і борода в нього синя...

— Можете переконатися! — зненацька озвався голос Мурея, що саме з'явився на порозі, перемоклий до нитки. Простягши руки, він сердечно вітав обох дівчат, радіючи їхнім здивуванням.

— Бачите, що моя борода звичайна, сивава... — сміявся, пригладжуючи неголений підборідок.

Дощ ущух. О'Нейл повів гостей до свого міста.

— Ви творите просто чудеса! — дивувалася Наталя, коли показував кипучі життям нові вулиці та будівлі. — Хоч бери та вір у чари, коли подумаєш, що все це сталося за один рік!

— Заслуга моїх хлопців! — скромно виправдувався О'Нейл. — Тут є всі: Паркер, Меллен, Мек Кей, Шелтон і доктор Грей. Цей тут має лікарню.

— А пан Том Слетер?

— Тут. Вірність моїх хлопців робить чуда. Б'ємо всі рекорди в будуванні залізниць. Наближаємося до грізних льодовиків. Унедовзі покажу їх паням. Моїх хлопців побачите сьогодні ввечорі. Це моя сім'я. Ви, панно Наталя, переночуєте в Аплетонів. Узавтра попливете до Гоп моточовном. Згода?

— Ваш приказ і закон! — засміялася Наталя.

Глянувши на неї збоку, помітив велику переміну. Появилася повага, а безтурботність скидалася на силувану. Опинившися з Муресм набоці, не могла перед ним не висповідатися.

— Цей рік був для мене важкий, пане О'Нейл.

Глянув на неї стурбовано.

— Ми зруйновані, — додала.

— Невже? — спитав з досадою.

— Затямивши ваші зауваження, я розпитала одного міністеріяльного урядника про справу копалень Гордона. Він вияснив, що ми чи щось там забули зробити, чи зробили невідповідно, і тому наш капітал пропав безповоротно.

— Як натоте, я ще навесні радив Гордонові поступити згідно з розпорядженням! — обурено сказав О'Нейл.

Наталія відчувала до нього таку прихильність, що найрадніше б виплакалася на його грудях. Хотіла вилити перед ним ще одно горе, що відібрало їй всі молодечі радощі, але не рішилася.

— Чи ваша мама це знає?

— Ні. Я хотіла б сказати їй в приявності Гордона, але боюся.

— А то ж чого? Страх — почуття уявне. Бо в дійсності страх не існує. Щодо мене, то відчуваю докори сумління, що своєю залізницею загрозив Гордонові. Бо з його долею зв'язана ваша...

— Не ви винні. Ваша залізниця нас не дойме. Ми прогоріли через Гордонову недбайливість. Моя мати так беззастережно йому довіряє! І ще не маю його за нікчемну, а тільки за легкодужа.

Хотів ясно сказати, що Гордон — свідомий обманець, але змовчав. Жаль було дівчини, що чорними очима дивилася на нього сумно й довірливо.

— Не падайте в одчай. Може пан Гордон запо-

біжить нещастю. А в скруті ви з мамою можете зда-
тися на мене.

— Наталія — хороше дівча! — палко говорив
Дан, опинившися з сестрою оподаль. — Що ти ска-
зала б на таку братову?

— Не верзи! — гостро відтяла Еліза. — “Султан”
Омару не для тебе добув її з морських глибин! Не
задля тебе посылав їй троянди! Не допускай до себе
думки про неї.

— Чи кохає вона його?

— Має за героя! А цього — досить...

— Так, правда... — сумно сказав Дан. — Будь
я дівчиною, сам закожався б у нашему шефові. І так
ось, Дане, не маєш щастя, — втікай в джунглі!

Була вечеря й весела гутірка з господарем та
його “хлопцями”. Потім усі вони провели Елізу,
Наталію й Дана до зеленої вілли. І тут гомоніли так
весело, що понуре лице Тома прояснило місяцем
у повні. Зацікавивши панною Елізою, він почу-
вався при ній дивно. Раз почував до неї чужість, раз
зичливість. Йому відалося підозрілим, що не мав
до неї недовір'я. Це його заскочило. Її хлопчачий
одяг та поведінка немило разили, але в ширості її
очей його товсте серце таяло.

Відбивши від гурту, Еліза покористувалася
нагодою і неочікувано спитала:

— Не догадуєтесь, чого я приїхала?

— До брата.

— Ні. Довідавши, випхнете мене за двері так,
як це буває в драмах при здемаскуванні “чорного

характеру". До слова, мене прислав щоденник "Огляд", щоб підглянути всі тайни вашого життя та діяльності.

— Приємно чути! Бо це значить, що побудете тут довше!

О'Нейлів тон був глумливий і приязній.

— Не жартую! Я приїхала вишпигувати...,

— ...чи в Омар удаються яблука! — пожартував О'Нейл.

— То ви ще пам'ятаєте ті яблука? Покищо, не в яблуках справа!

Еліза повторила йому свою розмову з редактором "Огляду".

— Підозріваете мене в намірі схопити Аляску за горло! — усміхнувся О'Нейл.

Опісля споважнів. Змалював їй необхідність доброї залізниці з околиць Омару в глибину Аляски. З'ясував, що це буде корисно для цієї країни, бо сприятиме її розвиткові. Підкresлив, що його діяльність ретельна й він не таїться з нею. Ризико велике, але при успіху вдоволення буде неменше. Щодо завдання та обов'язку Елізи — не має застережень. І вірить, що вона поступить справедливо. Покаже їй свою працю на залізниці й на вуглевих полях. Хай вона потім пише під диктат сумління. Незалежно від того, що вона про нього напише — добре чи зло, він матиме її за своєго милого гостя. Хотів би, щоб вона з Наталією перебувала в Омар якомога довше, бо це роз'яснювало б сірі дні їхньої важкої праці. Після відходу О'Нейла та гостей Еліза

з подивом розповідала братові та Наталії про велику шляхетність Мурея.

— Він великодушний! Я почуваюся засоромленою...

— Як хочеш знати, — ми тепер у клопоті. Обмаль грошай. О'Нейл сподівався, що вже на початку будування Трест Міді купить його залізницю. Але це не сталося. Правда, Трест занехав будувати залізницю з міста Кортез, але нашої не купив. Зате взявся проводити колію з Кіяк. І Трест, і Гордон намірилися тепер піти тісю дорогою, яку нашли ми. Навипередки женемося з ними до льодів; хто прийде скоріше, — виграс. А дорога з затоки Кіяк коротша.

— Чому ж тоді О'Нейл не почав своєї залізниці від Кіяк? — збентежено й смутно спітала Еліза. — Адже ж він був тут перший.

— Це правда. Але О'Нейл каже, що такий плян виключений. Затока Кіяк відслонена на нищівну роботу вітрів. Там, на його думку, не можливо насипати таку греблю, що під час гурагану спиняла б морські хвилі. Хоч Трест ставить там греблю, Мурей не зневірюється. Проте, якщо б їм з тісю греблею повезло, то ми знищені. Скільки в нього турбот! А тепер приходиш ти, щоб пошкодити йому перед вашингтонським конгресом.

— Поступлю так, як звелить сумління, — рішуче заявила Еліза.

— Якщо скривдиш моого “ірляндського князя”, зненавижу тебе на все життя! — несподівано озвалася Наталія. Її голос звучав дивно й грізно.

ІХ

КЕРТІС ГОРДОН ПОКАЗУЄ РОГИ.

Трюки власника міста Гоп на акціонерів виявилися успішними. Вони дали Гордонові чималі прибутки. Рік тому він запросив з Нью-Йорку показний гурт капіталістів. По пишному бенкеті в Гоп вони від'їхали назад заворожені його подвигами. Він осліпив їх гостинністю та красномовністю. І рознесли по світі його славу, і намовляли всіх та вся купувати акції "Спілки Гоп". Кількість акціонерів росла з дня на день. Щоб розмах не послабився, Гордон приготовив бенкет для свіжої групи акціонерів, щоб їх заворожити назверхнім показом кількох копальняних ямок та одної милі початої залізниці.

Наталія прибула з Омар до Гоп саме того дня, коли приготувалися приймати гостей. Цілий вечір допізна про щось розмовляла з матер'ю, а вранці Гордон пізнав, що вдова Гльорія провела ніч безсонно. Але вдавав, що цього не помітив. Її гнів він легковажив, але сльози млоїли.

За сніданком Гордон повідомив удову, що до нього приїзджає акціонерка Спілки, панна Голден. Удову це вколою дуже боляче. Панна Голден без обиняків залищалася до Гордона, тому Гльорія в ролі господині не могла б спромогтися на привітність. Після відходу Наталії вона сказала:

— Я не ревнива! Але ти знаєш, якого покрою жінка ця панна Голден. Її присутність у нашему домі, це зневага для моєї доночі.

— Я вияснював тобі, що Наталії не місце в Гоп, бо вона могла б розкрити наші справжні взаємозносини.

— Ах, вона вже розкрила! — болісно сказала вдова Джерард. — Учора говорила про це. Я пробувала брехати, але... О, Боже! Не знаю, як перебуду цю ніч... І вона так страшно мучиться.

Гордон відповів цинічно:

— Це — дурниця! Не тепер — то вчетвер Наталія була б довідалася. Зрештою, як твереза дівчина, вона повинна зрозуміти закони життя.

— О, ні! — обурилася пані Джерард. — Вона не дозволить своїй матері на дальший сором. Воліла б згинути! Вчора вона помогла мені прозріти, бо я була невидюча. Так дальше жити не можемо.

— “Так” жити? Ясно, до чого ведеш. І це ти, яка знаєш мої погляди на “це”. Силування не переварю!

— Не змушую, лиш прошу! Щоб законно... Зроби це! Для мене та моєї єдиної доночі... Щоб нас не покрити ганьбою. Благаю тебе вперше в житті! Але... Відповідь дай не зараз... Пожди, поки заспокоюся... До слова, чи це правда, що ми втратили вуглеві поля? Наталія чула... — голос удови дрижав.

— Теоритично — так, але на практиці...

— В ці терени ми обидві вложили все своє майно.

Не забувай цього! — Заломила руки, смертельно поблідла. Потім сказала:

— Чи цього удару не можна було відхилити? Пан О'Нейл пояснив Наталії...

— Хто? — люто закричав Гордон — О'Нейл? Ааа... Це він підшіптує дівчині? Порадь своїй Наталії, щоб не дуже приставала з цим вискочнем.

— Остаточно, чи запрохаєш панну Голден. Бо знай, що я її вгощати не буду! Своєї дружини ти не силував би удостоювати гостиною таку...

— Я не маю дружини! — підкреслив Гордон. Твої натяки на наш шлюб — даремні!

— То маю відійти?

— Я цього не сказав. Ти мені по душі, але не повторяй більше сцен заздрості. До того ж, куди підеш без гроша за душою? У тебе ж донька!

Пані Джерард прожогом вирвалася з канцелярії Гордона. Бліда й у слізах влетіла до кімнати Наталії.

— Утікаймо звідси! Мусимо! — налякавшись вигляду матері, ридаючи сказала Наталія.

— Добре, добре, доню, але — куди?

— А пан О'Нейл, мій “князь ірляндський”.
Може він нас пригорне?

До кабінету О'Нейла вбігла Еліза Аплетон.

— Султане міста Омар, вислухай мене ласково!
Бо й ваша достойність причинилася до того заколоту.

— Що скоїлася? Може кухня димить, чи шишка розбилася? — пожартував О'Нейл.

— “Сімон Легрі” вигнав паню “Сент Клер” і тепер “Ева” без даху!

— Про кого мова, панно Елізо?

— Мій Боже! Про Гордона й Наталію з матер’ю.

В Гоп діються несамовиті речі. Вчора я була там офіційно, як кореспондентка. Але він не допустив до себе. Чи не грубіян? Я до Наталії, а вона ридає!

— Що ж саме сталося? — не терпілося О’Нейлеві.

— Наталія відслонила тайни Гордона!

— Ах, так! Вуглеві терени! Ну, це мусіло виявится. Хіба ж Гордон без грошей?

— Спить у долярах! Коли хто зруйнований, то це пані Джерард і Наталія. Він пропонує їм “хліб-сіль”, але вони, розуміється, відкинули. А грошей не хоче їм звернути хоч би стільки, що на дорогу. Я телеграфувала до редакції і взяла платню наперед. І Дан їм хоче допомогти. Біда, що вони, небоги, не вміють заробити. Наталія вміє приготувати какао з жовтками, — це все. А пані Джерард не тягнить навіть причепити гудзика.

Еліза силувалася на посмішку й дотеп, але її обличчя було строгое. Тремтіла з обурення на Гордона.

— Тепер, бачите, панно, — промовив О’Нейл, — тут винен не тільки Гордон, що знехтував розпорядження уряду, але й уряд, що видав такі розпорядження, якими доводить до руїни таких Богу духа винних людей, як пані Джерард і Наталія. Ну, але слід обдумати їм порятунок. Поперше, — чому не зголосилися до мене?

— Милостині не прийняли б.

Мурей задумався.

— Гм... Може пані Джерард згодилася б стати за господиню в нашому новому готелі? Платня була б вистачальна для неї і для доньки...

Поклавши руку на його плече, Еліза промовила щиро й дотепно:

— Султане Омару! Ти найвеликодушніший з-поміж володарів Сходу! Адже платня для них попливє з твоєї щедрої кишени, бо готель ще не викінчений, а хоч і буде готовий, то в цій пустині гості нескоро знайдуть його.

— Це покищо все, що можу для них зробити. Сподіваюся, що це буде між нами. Якщо б довідалися, їм було б прикро.

— Дискреція запевнена! Розумію муки втрати майна. Знаєте, чому ненавиджу яблук...

X

НЕСАМОВИТА ВІДУМКА ДОКТОРА ГРЕЯ.

О'Нейл тепло прийняв паню Джерард і Наталю. Ні одним натяком не зрадився, що знає причину їх розриву з Гордоном. Нерадо приймав подяку пані Гльорії. Вдавав, що робить йому ласку, беручи готель під свою опіку. Тому, що готель ще не готовий, добраща Еліза й Дан запросили обох жінок до своєї вілли. Знали, що О'Нейл не зважився б запропонувати їм сам. У новому оточенні вони скоро зрів-

новажилися й піднеслися духом. О'Нейла боготворили.

Раз уранці почули, що О'Нейл несподівано виїхав до Нью-Йорку. Його заступником в Омар став доктор Грей. Лікар був з жінками такий же увічливий, як і Мурей, та й "хлопці" вели себе по-лицарськи.

Щоправда, ті "хлопці" споважніли й похнювалися. Не знали, куди й за чим поїхав їхній шеф. Знали, що марево непевності висіло над підприємством і відчували, як це мучить Мурея. Все ж працювали витривало й саможертовно, немов би на очах шефа.

Важка праця йшла поволі. Вліті цідив невпинний дощ, узимі льодоватий вітер морозив у жилах кров. Уліті людей засмоктували багнюки й тяли москіти. Взимі мороз тиснув так, що працювати було вспромож тільки при вогнищах. Паровими розтоплювачами сяк-так могли зрушити ґрунт.

Брак гроша допікав щораз дошкульніше. Трест Міді повів залізницю майже рівнобіжно з О'Нейлем. Акціонери усумнилися й позамикали каси. Нові позички приходилися О'Нейлеві з щораз більшим трудом. Спинитися на мить, перервати працю на день-два — і все провалилося! Він це зізнав. Зціпив зуби й рішив витривати всякою ціною. За сто миль на захід бачив сумний образ: довгу смугу іржавих рейок, напризволяще покинених підприємством з браку грошей. Така доля чекала його, якби дався звалити з ніг Трестові, чи Гордонові.

Суперництво з Трестом до якогось часу було спокійне, гонорове; зате відколи до Омар переселилися пані Джерард, Гордон якомога шкодив О'Нейліві. Шляхетний поступок О'Нейла — опіку над його прогнаною любкою — Гордон взяв собі за особисту зневагу. В шалі пімsti рішився О'Нейла знищити хоч би й ціною власного упадку.

Оце раз із Гоп до Омар приїхав якийсь тип, злодійкувато-хитрого вигляду. Волочився по місті, буцім шукаючи роботи.

Десь за тиждень після виїзду О'Нейла з Гоп Еліза прийшла до лікарні доктора Грея й сказала:

— Повідомляю вас, як заступника шефа, що першу статтю до "Огляду" я вже вислава.

— Першу пляшку з труткою відкоркували! — пожартував лікар.

— Про пана О'Нейла я написала прихильно. Надто прихильно. Може я справедлива, а може засліплена його великодушністю...

— Пані, О'Нейл буде вам вдячний, — перестроївся доктор наповажно. — В нашій роботі — криза. І дайте в пресі хоч одно неприхильне слівце...

— Дан говорив мені...

— Так, пані! Наш домик з карт хитається. Одно неприхильне слово в часописі здмухнуло б його...

— Краще не говоріть так! Цим зв'язуєте мою волю думки й сумління. Іноді ненавиджу шляхетності О'Нейла! Вона відняла в мене журналістичну безсторонність. Далебі втічу звідси!.. Ось Гордон, — розумію! Він аж проситься на шпалту. Хай почекає. Доберуся до нього й до Тресту!

Доктор Грей не відповів, бо ввійшов Том Слетер.

— Я вислідив його, докторе! Називається Лін

— Гордонів плазун і повірник. Пролізши між наших робітників, підмовляє кидати роботу. Обіцяє їм у Гордона за день по півдоляра більше. Двісті людей вже покинуло роботу, збираючись їхати до Гоп.

— Що там нового? — спитала Еліза.

— Гордонів агент перетягає наших робітників до Гоп, щоб з браку робітньої сили заморозилася наша праця.

— Чому не даєте їм такої самої накидки?

— Це нічого не поможе! — перебив грубий Том.

— Гордон заповзявся на О'Нейла за ті...

Запикнувшись під громовим поглядом доктора, Том замовк.

— Чому звідси не виженете того Ліна? — обурилася Еліза.

— Бо шануємо право, — лагідно пояснив доктор.

— Але мусимо протидіяти! — озвався Том. — Всю роботу нам потпсують. Я маю лікарство на того Ліна!

Ралтом закашлявся й застогнав:

— Ой! Простудився. Очевидно, запалення легенів. От біда!

— Вас болять легені? — спочутливо спитала Еліза.

— У мене стільки недуг, що далебі не знаю, де болить, а де ні...

— На твої шкуряні легені дати б олінафти! —

глумився доктор. Та вмить споважнів і додав: — А над цим ликом треба подумати...

— І то скоро, бо за три дні до Гоп відпливає пароплав. Якщо робітники відплівуть, то нам тут — клямка!

Еліза й Том вийшли. Доктор Грій задумався сумово, глибоко. Якби з Омар робітники виїхали, треба було б зі Сполучених Штатів завербувати інших, а це проволоклося б не менше місяця. А праця не може бути припинена ні на годину, бо перерив пошкодив би О'Нейлеві в кредитах. Рішив затримати робітників ув Омар. Але як? Може б проголосити карантин! У випадку пошесті, як портовий лікар, він мав би на це право. Однаке в Омар немає ні одного занедужання. Лікарня порожня. Його задуму перебив грубий Том, що нагло влетів до канцелярії, застогнавши з порога:

— Докторе, дай мені ліку, я дійсно кашляю, як старий паротяг!

Доктор Грій став нишпорити на поличках, а Том бідкався дальше:

— Та газетярка Аплетон геть залякала мене; каже, що всіх, кого знала й бачила, що жували гуму, кінець був страшний. Хоч я не вірю, але все бувас. Як-не-як, почуваюся погано, і слід би мені відпочити.

Погляд доктора Грія зупинився на слойку з написом “Олсум Тіглі” — і його прошибла нова думка. Взявши слойку, задумано дивився на Тома. А цей скаржився:

— Не дивота, що хворую, адже три місяці не

скидаю з себе мокрих лахів. Ех, придушив би я того Ліна, але — дарма! Одною ногою я вже в могилі...

Очі доктора Грея засяяли.

— Том, добре, що ти прийшов!

— Так? То вже аж так зле зо мною?

— Скидай сорочку, натру плечі й груди.

— А може ти... затіваєш якусь операцію? — в острahu спитав грубань. — Бо поправді, зо мною не так то вже зле... А може навіть взагалі нічого...

— Маєш познаки запалення легенів, олегочній, грипи та еспанки. Треба лікуватися завчасу.

— О! Боже! Та ж я тільки трошечки простудився! А тепер узагалі навіть не відчуваю...

Доктор Грей насилиу скинув з нього сорочку й став натирати маззю.

Годину пізніше доктор Грей появився у віллі Аплетонів.

— Панно Елізо, довіряючи вам, я прийшов з великим проханням:

— Чи ви зочманіли? — здивувалася редакторка.

— Ще ні, тільки хочу знешкідливити темну роботу Ліна. Робітників затримати мушу, і то всякою ціною. Маю на це спосіб, один-єдиний. Чи згодилися б ви, пані, трохи побути за сестру при недужому? Треба рятувати Тома.

— Том? А з ним що?

— Сьогодні нічого, але взавтра...

Доктор Грей посміхнувся й виявив їй свій плян.

— Гаразд! — погодилася Еліза. — Але чи цей експеримент не пошкодить бідному Томові?

— Ані трохи! Хібащо з переляку сконає, бо, як

відомо, він жахається хворіб. Тому за сестру-жалібницю беру якраз вас, бо ви найкраще вмієте його заспокоїти. Будь ласка, завтра на третю до лікарні; про недугу повідомимо його обос, бо сам не наважуся.

Прийшовши другого дня до лікарні, Том застав доктора й Елізу. Грубань помітно змінився: зблід і був заляканий.

— Почуваюся незгірше, — промимрив слабким, зломаним голосом.

— Це нас дуже втішає, — відповів лікар, — але виглядаєш підозріло. Мушу тебе обстежити ще раз.

— Не треба! Я не маю часу! — відпекувався Том.

— Мусиш, бо не випушу з лікарні. Чи плечі сверблять? Мусять свербіти, — я бачив, як ти чухався. Йди до другої кімнати, скинь сорочку!

— Не хочу! Мені нічого не бракус! Ненавиджу тієї осоружної мазюки!

— Мусиш, кажу! — гукнув лікар, поклавши руку на Томове плече.

Грубань ураз скривився болісно, кажучи:

— Ох, нехай вже буде!

Він виразно став чухатися на грудях і плечах. Еліза поглядала на нього спочутливо, але в її очах блукали вогники дотепу.

— Ну, навіщо ви, дядьку, жували ту гуму? Я казала вам не раз...

— Я вам не дядько! І взагалі в мене нічого особливого! От трошечки ломить кості...

— Ах, ломить? — скрикнув лікар. — Я так і сподівався... Це власне та хвороба...

— Том заломився зовсім.

— Що за хвороба? Докторе говори! Я не спав цілу ніч; щось повикидало на грудях, плечах, і всюди, — не можу доторкнутися до шкіри! Мені мото-рошно!

Відгорнувши з його грудей сорочку, доктор прошепів:

— Тсс! Жах!

— Не мучте Тома! — вхаменала Еліза, змагаючись зо сміхом та жалем. — Скажіть йому врешті, що це за “недуга”.

— Познаки... віспи... — крізь зуби процідив лікар.

Том зблід, зойкнув і знеможено обсунувся на лаву, а піт скропив його росою.

— О, Боже! Я знов! Я чув її в собі зо три місяці тому. Але тримався задля Мурея.

— Нічого страшного. Не хвилюйтесь! — вмовляла Еліза.

— Ти хотів відпочити, — додав Грей.

— Ніколи! Волів би працювати!

— Пропало! Мусиш полежати, і то окремо від людей.

Том здався. Потім нарікав на всякі інші болі, далекі від віспи, яку в нього вмовили. Його сильно боліло й нудило. Маячів про рідню, про заповіт...

Дві години пізніше понесли його на ношах з лікарні над море. Оподаль від берега на морі був рибацький човен з двома малими каютами, в якому доктор Грей заімпровізував для Тома лікарню.

Увечорі місто Омар гомоніло про пошестъ віспи.

Робітники, що в бараках очікували на пароплав, щоб якнайскоріше від'їхати до Гоп, затривожилися й вилягли на побережжя. Зацікавлено та з острівом поглядали на самітну барку, що на її помості від часу до часу з'являлася ясноволоса журналістка — вся в білому. Робітники спільно вирішили першим попавшим пароплавом відплисти з Омар, бо віспа — жахлива недуга, а Гордон на них чекає з роботою.

Коли другого дня на овиді показався пароплав, робітники вже чекали на нього з клунками в пристані. Але їх заскочила нечувана річ. Пароплав уже мав причалити до берега, як ось з міста надійшор доктор Грей і почав капітанові подавати якісь знаки рукою.

— Капітане Бренан! — загримів доктор Грей так, щоб усі чули. — Не дозволяю тобі причалювати до берега, бо я, як портовий лікар, ствердив у місті Омар пошесті віспи й проголосив карантин!

Малий капітан — наш знайомий — щось там відповідав, але на побережжі враз знявся гамір і заглушив його мову. Юрба робітників посунула вперед, щоб дістатися на пароплав, що стояв від них на кілька кроків.

Капітан приложив руку до уст і закричав:

— Не прийму на пароплав нікого! Подайсь назад!

Пароплав сколихнувся і під прокльони робітників відплівав до Гоп. Їхня злість перенеслася на доктора Грея, — вони посунули за ним з погрозами. Відпекався від них на порозі лікарні, холодно

заявивши, що через пошесть не випускаючи нікого з містечка, виконує тільки свій лікарський обов'язок, бо інакше був би суворо покараний законом. Щодо карантину, — він потриває кілька тижнів або й довше.

— Томова недуга видумана! — хтось гукнув з юби. — Це крутійство, щоб нас не пустити до Гоп!

— Так вам здається? — спокійно спитав доктор.
— Будь ласка, ходіть зо мною — переконаєтесь.

Ніхто не рухнувся. Кожний боявся. Врешті вирішили, щоб пішов фотограф, зробив знімку хворого й показав їм.

Побачивши біля свого ліжка двох робітничих делегатів і типа з фотографічним апаратом, Том обурився. Коли Грей вияснив, що його підозрівають в обмані, вистогнав:

— Що? Обманюю? Вдаю? Я? Бажаю їм такого здоров'я, як мое!

Делегати висловили заввагу, що Том виглядає здоровово; його обличчя свіже й рум'яне. Але, коли Том попросив, щоб помогли йому привстati, вони боязко відсахнулися. Тоді доктор Грей обнажив одно рамено недужого й показав їм страшну струповату шкіру. Делегати вмить повискачували з кашюти, викрикуючи на березі:

— Віспа! Віспа! Віспааа!..

Доктор Грей та Еліза подали собі руки й сердечно сміялися. Плян удався.

Увечорі в місті з рук до руки передавали фотографію хворого, а доктор Грей міг безпечно ходити

по вулицях. День за днем тягнувся карантин. Одного разу деякі робітники вернулися до праці, за ними пішли інші. З браку гроша — мусіли. За два тижні робота пішла нормальним темпом. Том виздоровів і дякував лікарів, але карантин тривав дальше.

— У доктора з'явився хитрий Лін.

— Докторе, я знаю все про “хворобу”, але ви мене побідили. Я здаюся. Відпустіть мене до Сетл.

— До Сетл? Я думав, — до Гоп...

— До Сетл. Не можу вернутися до Гордона, програвши. Він буде лютувати.

— Дозволів на виїзд не даю. Пошесть була і карантин ще триває.

— Так. Але я без гроша гину з голоду.

— У вас дужі руки, а роботи в нас досить.

— Що? Приймите до праці? Дуже вдячний, пане докторе. Але пострайтесь, щоб люди мене не побили.

— Зробиться! — коротко сказав Грей.

Лін відразу став до праці, лаючи Гордона та його трюки.

XI

ДВА ОБЛИЧЧЯ ЕЛІЗИ ВІОЛЕТТИ АПЛЕТОН.

Одного вечора Дан Аплетон застав сестру в розпуці.

— Що з тобою, сестричко?

— На! Читай! — ридаючи скрикнула ї тицьнула йому часопис “Огляд”.

Пробігши очима першу статтю, поблід.

— Що? Це ти написала? Я не сподівався, що так О'Нейла скривдиш, — докоряв гірко. — Я думав, що ти його любиш.

— І люблю! Але що вдію, коли ті там нікчеми так безсоро мно переіначили мою статтю. З білого зробили чорне, зо всього оригіналу затримали тільки мій підпис.

— Фі-фі! — аж свиснув Дан. — З Мурея зробили злодія, а нашу залізницю назвали грабунком Аляски! Ця стаття може поважно зашкодити О'Нейлеві. І то саме тепер. Це на руку і Трестові, і справжньому грабіжникові — Гордонові, який через своє пресове бюро розтрубить це на ввесь світ.

— Ох, Дан! Як тепер покажуся на очі Мурея! — янчала Еліза. — Виступаю з редакції, втікаю з Омар!.. Ненавиджу всіх!.. Ненавиджу О'Нейла, що оплутав мене своєю добротою, ненавиджу редактора, що перекрутів мою статтю!

— Зрікатися в редакції посади я б не радив. “Огляд” однаково ж вислав би сюди іншого кореспондента, що брехав би їм під лад. Може тобі ще вдасться їх переконати, що не мають рації. Врешті, не сміш звідси виїздити з багатьох причин...

— Знаю. Втікати не лицює! Почекаю на приїзд О'Нейла, виправдаюся, тоді поїду.

— І тоді не поїдеш! Рятуй мене — свого братчика, що у великій небезпеці...

— Що скойлося, Дан? Чи не прокрався ти?

— Не верзи нісенітниць! Не я вкрав, а в мене вкрали: серце, душу, голову... Я пропащий!

— Дан, чи не Наталія?

— Ти вгадала! Я її любив здавна. Тепер, відко-
ли вона з нами, я шалію, божеволію, а О'Нейла
маю за ворога!

— Ти зрадник!

— Знаю! Зловживаю його довір'ям. Усвідомлюю
собі це, силкуюся себе перемогти, але дарма. Елізо,
Наталія мусить бути моєю. А ти мусиш мені по-
могти!

— Як? Не збегну! Адже знаєш, що вона задур-
манилася Муреєм. І він ледве чи байдужий до неї,
хоча не показує по собі.

— Сестричко, є вихід! Будь до Мурея привітна,
намагайся відвернути його увагу від Наталії.

— Ага! Це все? — глумливо почала Еліза. —
Значить, звести його, розкохати й кінець? Дан, ти
ослил! Бачу, що зводишся з розуму. Розумію тебе
й жалію, — ти аж постарівся з журби. Але помогти
не маю чим. О'Нейл зненавидить мене через стат-
тю... І ніхто мене не покохає, бо я негарна.

— О, ти прекрасна! Ти дотепна, мудра... Тобі
тільки сподобатися поважному О'Нейлеві.

— Я? З тим пиркатим носом і широким ротом?
Ні, голубе, я себе знаю. Я замало жіноча. До того ж,
О'Нейл мені байдужий. А головне: чи це було б
чесно?

— Не знаю, не хочу знати! Знаю, що без твоєї
помочі пропаду.

Еліза силкувалася його застіклати, але — дар-
ма. Це не була примха, а глибоке й щире кохання.
Спочатку обурено відмовилася залицятися до О'Ней-

ла, але згодом на самоті перед очима став образ терпіння її брата. Як звичайно, почала свою "розвивку". Довго стояла перед дзеркалом, приглядаючись сама собі. Потім скинула щоденну спортивну сукню, вдягнувшись в чудову білорожеву, кохетливу, а до того — шовкові панчішки й пишні пантусіфельки. Волосся, яке вщодень гладко зачісувала назад, розпустила двома буйними золотистими хвилями на білі плечі й рамена. Ця "іграшка" не була в неї рідкістю. За дні Еліза була практичною журналісткою, нечутливою на залишння мужчин; не цікавилися нею й мужчини. Зате ввечорі на самоті ставала жінкою; бо на дні її серця дрижали ніжні струни жіночості, що вряди-годи грали величною музикою. Лашилася й бавилася собою, пильно крюччись з-перед людських очей. І ніхто не догадувався, що в цій "хлопчиці" стільки жіночої душі, а в її шафті — таке багатство шат і білизни, в які вдягалася тільки на самоті, для себе. Еліза Віолетта зовсім не була тією суфражисткою, за яку її мали з вигляду й поведінки. Вона була справжньою дівчиною, але з маскою на обличчі.

З любови до брата рішилася грati неприємну роля. І знайшла для цього моральні підстави. Знала, що Дан не байдужий Наталії, зате ж О'Нейл трактує її чисто по-батьківськи. Крім того, Наталії більше до пари Дан, а не підстаркуватий О'Нейл.

Мурей приїхав. Пригноблено й стривожено завела з ним Еліза розмову про перекручену статтю в "Огляді".

— Дорога панно Елізо! — всміхнувся привітно.

— Я відразу догадався, що це — непорозуміння! Вірю вам, як самому собі. Забудьмо це. Краще ось розкажіть, як там було з “віспою”, бо доктор натякнув лише півсловом.

— Ах, це чудо доктора Грея. Том ще досі перевонаний, що перебув віспу.

Елізі полегшало на серці і вона дотепно оповіла про цю трагікомедію.

— Я привіз вам гостинця. — О’Нейл дав їй малого пакуночкa.

— Ах, яка мила несподіванка! — радісно скликнула засоромлена Еліза. — Досі тільки брат дарував мені дещо на пам'ятку — більше ніжто. Але... але може це просто заплата за доглядання Тома?

— Але ж ні! При закупі я не знав про це.

— Яка краса! Це дійсно для мене? — наївно питалася Еліза, виймаючи з пакунка чудове кімоно.

Її очі горіли захватом і втіхою. Не дивота. Це була просто королівська шата з важкого шовку, вищитого золотими крилатими драконами, що — здавалося — летіли вгору. Дивилася на це здуміло й перепитала:

— Це мое? Ви купили мені?

— Можете вратися хоч би й зараз!

— На цю сукенку? — вказала на просту сукню. На зустріч з О’Нейлем вибрала щонайгіршу. — Ні, це для мене заделікатне. Дам приміряти Наталії.

— Наталія має таке саме, але з метеликами. Її матусі я привіз подібне.

— І цього дарунка ви купили після прочитання статті в “Огляді”?

— Розуміється! — і щоб уникнути подяк, змінив тему розмови.

— Дан сказав, що хочете дати до журналів кілька описових статей про Аляску. Візьму вас до льодовиків, вуглевого басейну та Великого Яру. Це важка дорога, бо немає шляху до кінця.

— О, дам собі раду!

Опинившися сама в кімнаті, Еліза приміряла кімоно. Любуючись золотими вогнистими драконами, шептала до себе:

— Боже, чому я хоч трошечки не краща! Ах, він так наче б кохає мене...

Увечорі Елізу відвідав грубий Том, що прив'язувався до неї щораз більше.

— Де ж ви бували, дядьку?

Том здригнувся. Не любив тієї назви, але цим разом не висказав обурення.

— Був далеко, на дельті. Доглядав роботи. Ви тут не знасте, що сталося!

— Що саме?

— Кертіс Гордон викупив у Кіяк всі споруди колишнього підприємства Мек Дермотта. Цей збанкрутував, а тепер черга на Гордона.

— Як це? Гордон уже не буде залізниці з Гоп?

— Ні. Хоче будувати з Кіяк рівнобіжно з нами й з Трестом — до льодовиків. Побоююся, щоб Гордон нас не випередив, бо з Кіяк коротша дорога до Яру.

— То Гордон також пристань у Кіяк має за безпечну?

— Гм.... видно! Якщо б вона справді показалася

безпечною, то О'Нейл і ми з ним пропали. Ах, а ще ця ваша газета! Три багатії з Каліфорнії з трудом пообіцяли позичити О'Нейлеві три мільйони доларів, але під впливом вашої статті, яку перекрутів на своє копито редактор, замкнули свої гаманці на амінь.

— Ах, Боже! — зойкнула Еліза.

Том Слетер, глянувши на неї збоку, промимрив ніби про себе:

— Диви, диви! Таке тобі мале й незавидне, а може нагнати пуду великим банкирам. Знаю, що ви не хотіли, але вислід — однаковий. На щастя, О'Нейл легко не здастся! Мусимо дати раду! Між іншим, я приніс вам гостинця.

— Що? Хіба ж сьгодні мої уродини? О, ваш дарунок, дядьку Том, напевно мені сподобається!

— Оце вам! Найкраще, яке було в Омар! — поклав перед Елізою дородне червоне яблуко.

— Але ж... але ж я не дуже люблю яблука, — зажикалася Еліза.

— Ви повинні їсти яблука. Від них здорована цера.

— Ох, я десь би вмерла, як би з'їла яблуко!

— Ну, я з'їм за ваше здоров'я. Моїй цері також цього треба.

Вкусив шматок і спитав:

— Чому ви лякаєте мене, що від жвачки вмирають? Не думаю, щоб від цього хто вмер.

— Можливо. Але я знала людей, які через жування гуми хворіли на нестравність.

— Що? — злякався Том, який вже півроку не-здужив на нестравність.

— Наприклад, чи не відчуваєте ви вранці, виходячи з хати натще, такої дивної втоми й голоду?

— Аякже, іноді відчуваю, — відповів зовсім збентежений Том.

— Отож це й є хвороба від жвачки. Називається токсифікація пепсини. Наш знайомий був сильний і вродливий, тому наприкінці ми його невимовно жаліли...

— Невже? Він таки вмер від жвачки?

— І так, і ні. Розкажу вам потім, бо бачу — біжить брат, чогось дуже схвильзований.

Аплетон вихром влетів на веранду.

— Прощавай, сестричко! За чверть години іду на шлях!

— Чи хтось покалічений? — спитав Том.

— Покищо ні, але незабаром це може статися. Гордон хоче вкрасти Великий Яр. Мурей посилає мене туди з вагоном динаміту.

— Вагон динаміту? — злякалася Еліза.

— Підмінувати узбіччя гори й з наближенням ворога зірвати їх у повітря. Але він не рішиться...

— А якщо рішиться?

— То вишлеш до нас доктора Грея і санітарів. — Потім шепнув сестрі на вухо: — Пильний Наталій. Не допускай її зачасто до Мурея.

— Добре, — відшепнула. — Але коли помічу, що Мурей її кохає, то, хоч і жаль тебе, вмиваю руки.

Поцілувавши сестру, Дан побіг просто на тимчасову станцію.

ХІІ

ГОРДОН ЛЮТУЄ И ХИТРУЄ.

Великий Яр коло льодовиків міг стати полем бою залізничних підприємців. Навіть не ввесь Яр, а тільки лівий (західній) беріг ріки. Над ним горожилися стрімкі скелі висотою до чотирьох тисяч стіп. Правий беріг ріки Лосося в цьому місці був такий нерівний і намулистий, що зробити насип було неможливо. Натомість лівим берегом у піdnіжжя височених скель бігла рівна стежина, пригожа для заложення залізних рейок.

О'Нейл спостеріг це відразу. Правом першості зайнявши цей беріг,уважав його за свій і доручив Данові поробити там поміри. І ця стежка була його. Трест Міді конкурував чесно й шанував його права. Гейдлемани знали, що вага їхнього підприємства — не в Яру і не в льодовиках, тільки в пристані Кіяк. Якщо б ця пристань витримала натиск вітрів, О'Нейл мусів би скапітулювати, бо з Сетл до Кіяк близче, ніж до Омар. Кіяк був також близче вугілля й міді. Коротко: якщо б їхня гребля в пристані встоялася перед буревіями, О'Нейлева залізниця втратила б своє значення.

Однаке, коли суперником став Кертіс Гордон, О'Нейл побачив грізну небезпеку. Гордон закупив усі споруди Мек Дермотта в Кіяк і відразу порів-

нявся з Гейдлеманами. Йому ще тільки вирвати з рук Мурея ключа до Великого Яру, тоді, не числячися з засобами, знищив би Мурея та примусив би Трест Міді до переговорів. Обдумавши це, О'Нейл випровадив Дана Аплетона з динамітом у Яр, щоб на випадок Гордонової спроби пройти туди з інженерами, всякою ціною захищав зайняту стежку.

На Dana вже чекав паротяг з одним вагоном, в якому були скрині з динамітом. Цей малий потяг пішов уздовж берегів озера Омар. У темінь ночі він дихтів парою й хмарами іскор. За кільканадцять хвилин потяг зупинився над долішнім бродом. Тут вивантажили скрині на човни, пустившись у важку плавбу вгору рікою.

Данові помічники — люди надійні — тягнули човна проти течії, Дан їм помогав. У думках він дігав також свідомість про велику добровільну відповідальність. На службі в О'Нейла досі пережив чимало страшних небезпек і невигод. Але всі вони були дрібницями впорівень з цим завданням, яке мав виконати ось тепер тут — серед примарно бовваніючих льодовиків, під гул водопаду Лосося. Від Данової справности залежала доля підприємства. Єдиною наснагою була мрія про Наталію. Перед від'їздом бачився з нею майже мимохідь, але її поблідле личко й видима нагла тривога були йому приємні. Її хвилювало, мабуть, щось більше, як підприємство О'Нейла.

Було вже поза північ, коли наглянули вогники табору при горішньому броді. Це таборував інженер

Меллен, що свердлував діри під стовпи мосту. Дан знов, що люди Меллена не догадуються, чого сюди заходив Гордон. А хоча б і догадалися, то не мають зброї для оборони шляху. Зрештою, головна спірна точка лежала чотири милі вище й робітники Меллена ледве чи квапилися б іти аж так далеко.

Коли пришибли до берега, щоб не будити рубітників, Дан став скрадатися до табору хильцем, без галасу. Він дуже зрадів, побачивши за табором Меллена — за кількасот кроків — інший табор. Це був Гордон! Отже він не випередив Дана, не сподіваючись такої скорої відсічі! Тепер лише непомітно виминути табор Гордона й рушити даліше вгору. А там вже нехай пробує підступити під заложений динаміт...

Увігнався до шатра начальника.

— Коли прийшли сюди люди Гордона?

— Вчора звечора. Взутра будуть мірити. Поки-що мирні й приязні.

— Я привіз динаміт і дванадцятьо людей.

— Буде бійка? — спитав наглядач.

— Якщо не вступиться по-доброму. Вони узброяні?

— Як на ведмедів.

— Слухайте, взутра розпустіть поголоску між Гордонових людей, що ми вже з тиждень працюємо в Яру і — що перша скеля підмінована. Коли буде нагода, скажіть це самому Гордонові. І поки вступить в Яр, хай побачиться зо мною.

— Розумію. Але він не боягуз. Напевно піде даліше.

Дан дістав для своїх людей гороху й сухарів, бо свої харчі скинули були у воду, щоб відтяжити човна. Потім непомітно майнули поза Гордонові шатра. Не один камінь обсувався з-під ніг, але цей грюкіт глушив шум і гул близьких льодовиків та водопаду. Внедовзі опинилися на тихих водах озера під льодовиками і щойно там могли відпочити спокійніше.

Другого дня коло полудня в околиці Великого Яру з'явився Кертіс Гордон. Лишивши людей позаду, сам підійшов аж до водопаду. Глянувши вгору, побачив стежку, що — протоптана звірями — гадюкою вилася вузьким узбіччям лівого стрімкого берега. Раз показувалася, раз ховалася в кущах — аж нарешті на тримилевій відстані вибігла на широку рівнину. Ось тією стежкою мав піти шлях “Залізниці ріки Лосося”.

Підійшовши до першої скраю гори, яка започаткувала собою стрімкий беріг, Гордон почув далекі металічні удари джаганів. Підійшов ще більше і побачив інженера Аплетона, що стояв високо біля кількох білих шатер на малій площині.

— Стати там! — крикнув до Гордона.

Почервонівші з гніву, Гордон ішов даліше. Він уважно оглядав знаки помірів та всі приготування.

— Стати! — голосно повторив Дан. — Зриваємо динамітом скалу!

Гордон, не звертаючи на це уваги, великими кроками йшов даліше. Помітив повихиловані з-поза каміння голови зацікавлених робітників. Його

лють росла. Рішив покарати цього молодика, мов нечемного пустуна.

Ралтом його гнів перейшов у зовсім інше почування. Визубені гори, що відгороджував його від Аплетона, враз піднісся на його очах у повітря, а водночас околицею струсив оглушний гул зриву. Гордон обернувся й, давши ногам знати, своєчасно скочив у скельну щілину й так зберіг свою голову перед градом відламків кам'яної гори.

Коли вщухло, Гордон, вилізши з нори білий від осатаніння, став вигукувати, заціпленими п'ястуками погрожуючи Аплетонові, який поволі злазив з гори і вдав, що аж тепер упізнав Гордона.

— Ах, кого я бачу! Пан Гордон! Як можна виставляти себе на таку небезпеку! — гукав іронічно.

— Будь ласка, не вдавайте, що ви не впізнали! — сказав крізь зуби Гордон. — За таку необережність можете opinитися за гратами.

— Я гукав остерігаюче. Чи ви, добродію, глухий? — відповів Дан, коли Гордон обтрушуває куряву з елегантного одягу.

— Стримайтесь, пане, з цим зриванням скель! Хочу сюдою провести своїх людей! — знагла сказав Гордон приказуюче.

— Дуже жалую, але не можу! Нам дорога кожна година. Адже знаєте, що пора праці тут дуже коротка.

— Я також не маю часу! — здивовано крикнув Гордон.

— То звольте піти собі іншою дорогою. Тут і так нема тракту, — спокійно відказав Дан.

Цей неочікуваний спротив вивів Гордона з рівноваги. Так зухвало й рішуче досі не промовляв до нього ніхто.

— Ви харциз! — скажено заревів на інженера.
— Я певний, що ви охоче скинули б мене в провалля! Але я поставлю на своїому й перейду Яр!

— Чому ж би ні, спробуйте! — гостро відповів Дан. — Але на свою відповідальність. І звеліть розвісити в пропасті сітку, щоб потім можна було позбирати ваші кості.

Гордон раптом злагіднів.

— Пане Аплетон, це ж смішно. Адже ви не можете мені заборонити сюдою перейти.

— Ну, це моя справа. Маю доручення приспішити тут поміри й мушу це виконати. Я позакладав міни й зірву їх, як буде треба. А ви можете десь поблизу знайти собі іншу стежку.

— Мені треба поробити поміри якраз на тому березі.

— Вже нема місця. Ми вас випередили.

— Ще одно, пане Аплетон: право обезпечує...

— Право? — засміявся Дан. — Добре! Подайте нас на суд! Запевнюю вас, що поки вийде присуд, наша залізниця буде готова й пан О'Нейл привезе вас сюди спеціальним потягом. Пан О'Нейл відомий своєю великоліністю. Між іншим, пане Гордон, ви могли б будувати залізницю на другому боці ріки...

— Глузуєте чи зневажаєте мене? — заревів Гордон. — Як довго ще будете жартувати?..

— На як довго стане динаміту. А в мене його доволі.

Гордон відразу змінився й промовив майже весело:

— Пане Аплетон, ваша правда! Величаю таку вірність. Це пригодилося б і мені. За таку службу я заплатив би щедро.

— Лін говорив нам про це...

Гордон вдав, що не дочув.

— По суті я не звільняв був вас назавжди, — продовживав, — тільки так — на пробу. Залюбки прийму вас назад. Вам вистачить лише подати свою ціну.

— Інакше кажучи, хочете купити в мене перепустку до Яру?

— Так! — без обиняків заявив Гордон. — Кожна сума, яку лише назвete самі, буде ще подвоєна.

— Чи зволите зо мною на хвилину набік?

— Дуже радо! — Гордон думав, що добив торгу.

— Тут поблизу є скала, а під нею — провалля; ходімо туди, — я постараюся зашадити вам труду вертатися додому.

Гордон занімів від такої зухвалости. Але за мить заявив рішуче:

— Ви надумайтеся! І знайте: не допущу ніколи до того, щоб О'Нейл сюдою проложив свою залізницю. Чуєте? Ніколи! Хоч би це мало мене зруйнувати. А за ваші погрози, добродію, вас чекає суд і в'язниця.

— Але ж, потрудіться зо мною... Лиш на хвилинку!..

Гордон мершій відійшов до своїх людей. Дан скочив на гору до робітників з наказом:

— Готуйте новий зрив!

Десь за чверть години стежкою наблизився до Яру гурт людей. Їх вів Гордон. Він не вірив, що інженер Аплетон виконає свою погрозу. Та помилувся. Коли стали сходити в Яр, їх оглушив громовий гул, а водночас на їх голови посыпався град каміння. Напасники круто завернулися. На щастя, не ранило нікого.

Минула година. Гордонові люди розташувалися табором на милю перед Яром. Дан поставив пильні чати й приліг з людьми спочити.

Гордон переконався, що силою нічого не зробить. Рішившись діяти іншим способом, він поїхав до Омар.

— Той ваш інженер Аплетон збожеволів! — виголосив на вступі. Привітний О'Нейл попросив не сподіваного гостя сідати. Гордон продовжував: — Прошу вас — відкличте його.

І розповів О'Нейлеві про подію в Яру.

— Дан Аплетон виконує мої накази! — пояснив О'Нейл.

— Отож ви рішилися не дати мені входу до Яру? — Гордон прикинувся здивованим. — Оголошуєте мені війну?

— Пане Гордон, ви почали перший, наславши на мене Ліна бунтувати моїх робітників.

— Пане О'Нейл, право дозволяє мені користуватися тією стежкою нарівні з вами. Я можу прокла-

сти свої рейки побіч ваших. Закони Сполучених Штатів сягають на всю їх територію.

— Тільки не на Аляску! — перебив О'Нейл. — Аляска управляється іншим кодексом. Це ж якраз ваш погляд! Отже будуйте шлях по другому боці ріки.

— Ви жартуєте, мов Аплетон. По другому боці — не легко! Щоб виминути горішнього льодовика, я мусів би ставити другого моста. Кінець-кінцем, побачимо, що скаже суд.

— Пане Гордон, за цю проволоку я був би вам тільки вдячний.

Розпрощалися холодно. Гордон мав від'їхати знов О'Нейлевим паротягом, що ним прибув від долішнього броду. Перед від'їздом хотів оглянути Омар та полагодити одну важну орудку, над якою довго думав по дорозі до О'Нейла.

Подався до готелю й попросив паню Джерард на розмову.

— Гльоріс, послухай мене! — почав, певний свого магічного впливу на цю задурманену в ньому жінку. — Я приїхав сюди лиш тому, щоб побачити тебе. Я зжився з тобою так сильно, що боляче відчуваю твою відсутність.

Тут уважав необхідним навести поетичне порівняння.

— Навіть квіти в'януть, коли їх знагла пересадити. А кохання — найніжніша квітка.

Пані Гльорія глянула на нього допитливо й уважно.

— Тужиш за мною? Дійсно?

— Мучуся! — скликнув патетично, по-акторськи. — О, я не можу цього висказати... Спогади щастя, що з тобою зазнав, на кожному кроці нашпітують мені твое ім'я!..

— І в мене залишилися спогади — і тільки. — сумно відповіла вдова.

— Гльоріс, в Гоп дожидає тебе дім і мої пестощі. Дивно, що О'Нейл поважився...

— Я йому безмежно вдячна, — живіше перебіла вдова. — Добре мені тут. А головно, — Наталія така вдоволена. А ти ж знаєш...

— Отож-то! Без огляду на розбіжність наших поглядів на подружжя, я приїхав учинити твою волю.

— Говориш щиро? — затремтіла з утіхи, силкуючись не виявляти її.

— Зовсім поважно! Гльоріс, вернися до Гоп!

— Мушу порадитися з Наталією, — і вийшла з сальонику.

А Гордон уголос і в душі глузував собі з жіночої легковірності її змінливості.

Увійшли обос з доњкою.

— Чи все продумано її сказано щиро? — гостро спитала Наталія.

— Так. Хочу сплатити вам свій довг. Але одна умова: ви обидві мусите негайно вернутися до Гоп і назавжди розв'язатися з тим О'Нейлем.

Наталія хотіла ще щось сказати. Завагалася. Але, глянувши на матір, спитала:

— Гаразд! А коли шлюб?

— В якнайкоротшому часі, — виминаюче відповів Гордон. — Передусім вернутися до Гоп.

— О, ні! — заперечила Наталія. — Перед шлюбом до Гоп не поїдемо. Це був би скандал.

— Хібащо в тебе якісь інші пляни й не бажаеш матері щастя! — злобливо відповів Гордон. — А може О'Нейл заборонив тобі вертатися до Гоп?

— Ні, але я вам не вірю! — заявила Наталія просто.

— Гм..., то нема ради! Бачиш, Гльоріє, — твоя доня не допускає тебе до щастя.

— О, ні! — скликнула Наталія. — Як ваша воля, можете їхати!

— Перед шлюбом моя нога не стане в Гоп! — рішуче заявила вдова.

Гордон фурією вилетів з готелю.

XIII

ЕЛІЗА В КРАЇНІ ЖАХУ І ДИВ.

Гордон довго думав про свою невдачу в Омар. Сватання з удовою Джерард, очевидно, брав як жарт. Хотів заманити її з донькою назад до свого дому, щоб упокорити ще більше, а водночас дошкучити О'Нейлеві. Правда, цим разом замір не вдався, але він не зовсім занехав його.

Покищо постановив не тільки мститися на О'Нейлеві, але й також грati комедію вдаваного

успіху в конкуренції з ним і з Трестом Гейдлеманів, щоб стягнути в свою кишеньку нові пай. Щодо цього він уже й так виграв чимало, закупивши готові споруди Мек Дермотта в Кіяк. До того ж, користувався чужою греблею в пристані. А тепер ось почав будувати залізницю з Кіяк і, щоб допекти О'Нейлеві, — за звичаєм усіх інших подібних йому темних конкурентів у будуванні американських залізниць — повів насип свого шляху так, щоб він на півдорозі перетявся з О'Нейлевим.

Вістка про такий плян вразила О'Нейла до живого. Він зізнав, що позиватися — годі, і що справа, мабуть, закінчиться так, як звичайно в таких випадках: криваво. Проте робіт не переривав ні на мент, з кожним днем наближаючись до точки перехрестя.

В Омар поширилася вістка, що Гордон готовиться до бою, щоб не перепустити О'Нейла крізь свій насип. Він проложив там кількасот ярдів легких рейок, спровадив вагонетки й дрезини, поставивши кілька оборонних хатин — малих твердинь з добре озброєною залогою.

О'Нейлеві люди прокладали шлях простий, як стріла, і швидко — з години на годину — наблизалися до цих блокгаузів. І з'години на годину зростав неспокій у серці "султана" Омара та його вірних друзів.

Одного вечора О'Нейл сказав:

— Їдемо, панно Елізо. Маю деякі орудки в Кіяк, — отже оглянемо льодовики й подамося у вуглеву країну. Будь ласка, приготовтеся — раненько

вірушаємо. А якщо ви готові, то поможіть панні Наталії.

— Наталії? — скликнула здивована. — То їй вона поїде?

Відчула, що ввесь її добре продуманий плян зненацька захитався.

— Сподіваюся, вам буде приємніше в її товаристві.

Щойно тепер усвідомила собі, що О'Нейл інакше поступити не міг, якщо не хотів стягнути натяків та підозрінь на її добру дівочу славу. В душі не могла не похвалити О'Нейла, але все ж була сердита — і в подорожі вдавала суху газетну репортерку.

Потяг став. Перед ними було місто шатер, опрезане ясною стрічкою ріки Лосося. Трохи даліше — бігли вагони з жорствою і вздовж насипу, мов мурашки, працювали люди, а ще даліше — біліли шатра другого табору.

— Це, мабуть, табор Гордона! — кликнула Еліза, показуючи даліші шатра. — Бачу, наближаєтесь до його шляху. Чи вдасться вам перетяти свою залізницею його насип?

— Кожна з цих мотик має два кінці! — усміхнено пояснив О'Нейл, показуючи на купу лопат, мотик і джаганів біля насипу.

— Будете битися?

— Залежить від Гордона. Бо я не уступлю. Ну, але час на обід. Перед виправою на пустиню треба підкоритися.

Він запросив дівчат до біленського шатра під лісом.

— Та ж тут справжній сальон! — тішилася Наталія.

— Тут, мої пані, залишите свої клунки, бо дальше їхати з тягарами — годі.

Другого дня пливли дальше — до льодовиків. Літо було тепло, тож і льодовики ожили й гриміли на милю довкруги. Еліза оглядала довкілля й відразу висказала сумнів у можливість збудувати тут залізницю. Діставшись до того місця, де О'Нейл з Даном перший раз оглядали були ці льодові гори, стали, як вкопані. Гроза й велич поразили їх своєю силою так, що — задивлені в чудову гру променистих барв на синіх льодовиках — не могли промовити слова. Почувалися дрібними порошинками перед лицем тих студенних велийтнів, що їх тільки глибока ріка могла ще сяк-так тримати в певних межах.

— Ах, це жах! — шепнула Наталія. — Чи не може скотитися на нас?

— Не! Ріка широка. Хібащо часом злетить велика брила і хвилі заливають беріг, — навіть це місце, на якому стоїмо. А що скажете ви, панно Елізо?

— Не знаю: плакати чи молитися! — шепнула нерішуче, а її очі сяяли незвичайним промінням.

— Та, так... Знаю людей, які ні за що в світі не стояли б ось тут, де стоїмо ми. Льодовики проїмають їх ляком.

— Яким же чином оминемо цього льодовика? — поцікавилася Наталія.

— Попливемо човном уздовж берега, але якщо б почав котися лід, мусите якомога хутчій утікати на сушу.

— А ви?

— Я? Не турбуйтеся. Я побіжу за вами. А коли не буде більшої небезпеки, залишуся в човні. Але думаю, що під цю пору загрози не буде.

Проте дівчата пізнали по його голосі, що він хвилювався.

— Я чула, що тут згинуло кілька ваших робітників, — сказала Еліза.

— На жаль, так. Це сталося в поворотній дорозі, що найбільше небезпечна. Треба напризволяще плисти з течією. А як раптом злетить брила, тоді...

Знов посідали в човни й рушили вгору.

Знагла розлігся страшений гул і шум. Десь оподаль відлупився горб льоду й злетів у хвилі ріки. Навбач невеликий, але від його упадку на воді стала широка борозна, що запінено сунула вниз рікою.

— Утікайте! — крикнув О'Нейл — і дівчата стрибнули на беріг. Водночас нагналася хвиля, кинула човнами взад і вмить залила їх. Вони загойдалися і знов вийшли наверх, але були до половини наповнені водою. А хвиля шаліла вже далеко внизу.

Еліза з берега наглянула, що О'Нейл лежав на дні човна, а один весляр помагав йому звестися.

— Вдарився трохи в кістку — пояснив О'Нейл, коли Еліза підступила до човна.

Не міг устояти й посинів з болю, але мужньо посміхався.

Ледве вспіли рушити з цього небезпечного місця, а вже почули за собою другий громіт, але ще страшніший, і оглянулися. На їх очах перебліснула до сонця величезна брила льоду і звалилася в ріку; їх покропила густа злива, змішана з льодом і камінням. Відколуплена брила загатила ріку, вода відразу стала прибувати й клубочитися кругом брили, а врешті, розбивши її на четверо, з гуркотом покотила вдолину.

— Ну, здається, маємо щастя! — зітхнув О'Нейл.
— Але я вже вспів покаятися, що взяв вас, пані, в цю небезпечну дорогу.

Незабаром добилися до табору робітників, що будували міст. Дівчата оглянулися, — за ними бовванів льдовик, якого тільки що минули, а перед ними — за водами тихого озера — сторчав другий, ще більший та грізніший від свого брата-близняка. Він тягнувся на миль сорок, розливаючись широко крижаним морем, з якого мертвими островами вирізувалися гострі шпилі. Навколо — тільки скелі й звалища. Ріка спішилася крізь перешийку — проміж склонів двох сумежних гір, а на краю яруги щомить вигулькували криги. Льодові брили розкинулися по всій поверхні озера. Химерновидими кораблями зачарованої фльоти вони маєстатично пливали по мертвій гладіні вод, щомить перегруповуючись у дивні лави й ряди.

О'Нейл вже не міг доклигати до табору. Йому мусіли помагати. В шатрі розпороли чобота. О'Нейл сів біля вогню. За хвилину надбіг Дан і сердечно вітався з шефом, з сестрою та з Наталією.

XIV

ЯК ЕЛІЗА ПІЗНАЛА ПРАВДУ.

Дівчата вийшли. О'Нейл мочив ногу в теплій воді й морщився з болю. Але здоровкаючись із Даном, дружньо всміхнувся й відразу заговорив діловито:

— Дан, треба, щоб хтось провів насип через Гордонову колію ще перед першим снігопадом.

— Чи це має бути доброволець?

— Так.

— Я зголошуся!

— Я так і вгадував. Ця праця — важка. Я хотів було провести її особисто, але, як бачите, не можу ступити на ногу. А силувати когось до небезпечної роботи не дозволяє сумління. Розумієте мене...

— Розумію.

— Завдання Мек Кея та Меллена — міст, тому не можу їх наражувати. А коли ви добровільно...

— Так. Я приготований на пару гудзів від Гордона.

— На ту ціль я готов видати навіть останнього доляра, отже щодо плати...

— Пане шефе, думаю, що поки не проложимо рейок напоперек Гордонового насипу, не буде вам звідки добути й цього “останнього” доляра...

— Це правда. Від цього залежить усе, — всміх-

нувся О'Нейл. — І тому я готов дати десять тисяч доларів за одного **вашого пальця**.

— Можете мати цілу мою руку дармо! — палко сказав інженер.

О'Нейл щиро потиснув йому долоню.

Еліза, довідавшись від брата про розмову з шефом, зовсім не похвалила його пориву.

— Що? Він посилає тебе на таку небезпеку? Я не дозволю! Ти мені дорожчий за всю його **залізницю**!

— Коли робота вдається, це його коштуватиме дуже багато. Я зажадаю... Наталії...

— Дан! — скрикнула докірливо.

— І він напевно подарує.

— Ну, знаєш... Ти ще гірший за нього! Чи ж це чесно?

— Не можу жити без неї. Хвилі ріки шепчути мені її імення, з таборового вогнища на мене дивиться її личко, вітер приносить пестливі слова...

— Ти божеволієш, небоже!

— Ex, сестричко! Не знаєш ти кохання!

Розійшлися холодно. Еліза пішла просто до О'Нейла заявити протест проти висилання її брата на небезпеку. Тоді він пояснив їй, що від успішного збудування “Залізниці ріки Лосося” залежить не тільки майбутнє Дана та її, але й тих робітників, що тут важко працюють, як також — тих мільйонів доларів, що їх склали пасники; не один такий пай, був може останнім грошем. Тепер зрозуміла, що завданням О'Нейла було рятувати ці гроші та підприємство від загибелі, а обов'язком Дана — по-

могти йому. Стала високо цінити відвагу та готовість брата і взагалі тих людей, що важать своїм життям, щоб пробити шлях великій справі.

— За Дано не обійтесь, будь ласка, — сказав м'яко й задушевно. — Я піклуюся ним.

Еліза скамітулювала й змінила тему розмови.

— Знаєте, маємо ще одного каліку в таборі.

— Хто такий?

— Малий індіянин-кухарчук. На ловах прострілився в руку. А ми не маємо ліків.

— Вишлемо до Тома листа, — він пришле все, що треба.

Еліза добула записника, написала на картці кілька слів і голосно прочитала:

“Любий дядьку Томе!

Один з наших індіян — недужий. Спеціальним побігущим пришліть мені, будь ласка, трохи вероналю, за що вам заздалегідь щиро дякує

прихильна Елеза”.

— Замість “верональ” — може б написати якось інакше, бо Том не зрозуміє.

Еліза перекреслила “вчене” слово й написала: “лікарство на сон”. Листа вручила Данові, а цей одним з робітників вислав його до Тома.

Минуло чотири дні, а О'Нейл так і не міг ступить на ногу. Його нетерплячка досягнула вершка й він, незважаючи на біль, рішився пуститися в дорогу. Його занесли до човна, а один з наглядачів мав провести дівчат сухою стежкою до місця зустрічі. Людей, що з ним прибули, вислав до водопаду, де вже був Дан.

— Ви не підете з нами? — спитала Наталія.
О'Нейл був у човні.

— Ну, то я іду з вами! — рішуче заявила Еліза. Вона сіла в човен з такою рішучістю, що ніхто не поважився її стримувати. О'Нейл помітив у її погляді щось особливе, чого досі не завважував.

— Панно Елізо, не будьте дитиною! — пробував скаменути її.

— Це не поможет! Іду — і тільки! — відповіла дівчина, цупко зловивши за кант човна.

— Ну, гаразд, — усміхнувся О'Нейл. — У такому разі роззуйтесь, будь ласка. Човен може затопити вода, а тоді мусітимемо пускатися вплав. Бачите: весляр зробив це саме.

Еліза глянула на норвежця-весляра: він був зовсім нагий. Скинула взуття, а потім светер. Склопивши чорну голівку, Наталія дивилася зацікавлено, лячно й збентежено. Врешті сіла на камені й почала роззуватися.

— А це що? — здивувався О'Нейл. — Може й вам заманулося їхати?

— Аякже! Гину зі страху, але не хочу, щоб мене мали за боягуза.

Її голос дрижав, лицько зблідло; справді смертельно боялася.

— Вона не вміє пливати, — шепнула О'Нейлеві Еліза, а він, знаючи це з морської пригоди, спротивився намірові Наталії.

— А потім будете думати, що я боягузка, — промірила, взуваючись назад.

— Ніхто не думатиме! Бо й нам моторошно, але

я й панна Еліза вміємо пливати; до того ж Еліза ще не ознайомилася з льодоватою водою.

Наталія блідо всміхнулася й, згадавши катастрофи “Небраски”, сказала:

— Таки волію йти пішки. Шкода лише, що ти, Елізо...

— Мені треба вражінь для роману. І сподіваюся мати їх доволі, щоб...

— Придбати собі плянтацію яблук! — поглувував О’Нейл. Дівчата засміялися.

Розпрощалися. Наталія пішла з провідником стежкою. Внезабарі рушив і човен.

Він стрілою мчався вниз ріки. Вже наглянули льодовика, до якого швидко наблизалися. Ріка дедалі прудкішала, а льодовик ріс в очах, мов з-під землі. Ралтом налетіли на заворот і струя понесла човна вздовж льодовика. Силкуючись втримати рівновагу, О’Нейл звівся, а норвежець — вмиваний росою поту — завзято працював веслами. Човен кидався неспокійно, а подорожніх вкривала перлиста злива піни. Було страшно й велично. Дівчині молотком застукало серце, коли весляр зненацька обернувся й вона помітила в його очах несамовитий жах. Ураз десь іззаду на льодовику, що досі стояв мертво-спокійно, щось із великою силою вибухло, а водночас норвежець з О’Нейлем оглянулися в той бік: норвежець з глухою лайкою, а О’Нейл — заціпивши вуста. На півмилевій віддалі з гори котилася здоровенна брила льоду, громами наповняючи цілу долину. Але човен був уже врятований; крига ще не вспіла впасті в ріку, як

він уже щасливо перехопився повз те місце. Випливши на спокійне плесо, пристали до берега.

— Ну, панно Елізо, — втираючи спіtnіле чоло, спитав О'Нейл. — Чи виплатився вам труд?

— Чудові пригоди! — в захваті скликнуло дівча з палаючим личком і хвилюючими грудьми. — Нішо в житті не зітре їх з моєї пам'яті.

— Почекаємо тут на панну Наталію. Вдягніться в светер і взуйтесь в чобітки.

Закуривши цигарку, по надумі спитав:

— Чому ви так прагнули плисти? Це ж небезпечно!

— Боялася за вас.

О'Нейлеві брови злегка піднеслися вгору.

— Так, так..., — паленіючи, продовжувала Еліза. — Не розумієте мене? Дан мені цього не прости би, але я мусіла поїхати. Зрештою, ці пригоди правитимуть мені за неабиякий матеріял для роману. І побоювалася, що ви могли б несподівано занедужати, ну — і сама вже не знаю, чого я поїхала...

Склонила голову, силкуючись затайти блеск очей і пащиння лица, бо зрозуміла дійсну причину своєї впертості й засоромилася. Пригадала собі, як її стиснуло за серце, коли побачила, що він напомігся був плисти сам, і як туга присилувала її бути в небезпеці з ним, і як її огорнула розпуха, коли подумала, що з ним може статися нещастя. Пізнала правду. Пізнала нагло й несподівано, і це пізнання сколотило в ній кров, залило багром обличчя, шию, вуха...

Надійшла Наталія. Всі троє посідали в човни

і по тихій гладіні води попливли вниз рікою. А під полуцення були вже в тому шатрі, де чекав їх багаж. Був і Дан Аплетон. Він обурено докоряв сестрі за її нерозважність, вихвалаючи втішну Наталію. Та й О'Нейл був з Наталією дуже привітний, щоб підбадьорити дівчину, якій постійно здавалося, що її мають за боягуза. Еліза гірко подумала, що мужчини цінують у жінок не відвагу, а полохливість.

Тим часом праця вкладання рейок пішла вперед. Кінець О'Нейлевого насипу опинився ледь на кілька ярдів від Гордонового. Взявши Тома з Даном, О'Нейл пішов оглянути положення.

На кінці готової колії стояв потяг — повен шутру, що його висипали робітники, а сотні копачів, продовжували будову насипу, що розтягався з години на годину. Було видно, що й по стороні противника не дармують. Шукали зачіпки. Гордон звелів поставити барикади, тому його насип скидався на воєнні окопи.

— Без сумніву, мають кріси, — додавався Дан.

— А як у них зо світлом уночі? — спитав О'Нейл.

— Мають смолоскипи, — відповів Том. — Ого! Вже впізнали нас! Чуєте?

З Гордонового насипу розтявся посвист малої льокомотиви, що стояла на тому місці, де мали перетятися обидві колії. Водночас проміж рейки поплазувала крицева линва з якимсь дивовижним предметом на кінці, що прикував увагу О'Нейла. Це щось подібне до якоря, що совався проміж рейки то назад, то вперед.

— Ну, я б їм не радив аж надто сполягати на ту "машинку"! — сердито муркнув О'Нейл.

— Проте наші люди наполохані цим гачком, мов дияволом, — зітхнув Том Слетер.

Надивившись на цей небезпечний прилад, О'Нейл вирішив коротко:

— Оповістіть людям, що хто перетне цю линву, — заробить тисячу доларів.

— Я перетну безоплатно — сказав Дан.

— Ніколи! Це моя робота! — заперечив Том.

— Я зголосився перший!

— Овва! А я вже пішов!

— Годі! — втихомирив їх О'Нейл. — Дане Аплетон, я б не бажав, щоб ви за це бралися.

— Чому?

— Небезпечно.

— Дуже! — притакнув Том. — Цю робітку випадало б відступити старшому.

— Не дозволю й тобі. З тієї ж причини!

Том осів, але Дан був затягій.

— Пане шефе, — сперечався, — ви запропонували, а я зголосився, і то перший. Мені потрібна тисячка доларів. А втім, за цим апаратиком слідкую довший час. Напевно потраплю доїхати йому кінця. Дозвольте це зробити безоплатно!

— Ну, гаразд, — вирішив О'Нейл.

Дан сміявся. Так, він сміявся, коли невдоволений Том скривлено бурмотів:

— Чорти його-ма! Каже, він вихопився перший, а я ні пари з рота! Як же я міг ревіти, жуючи гуму? Щоб проковтнути? Через шматок жвачки тисячка

доляриків — фії!... Тьху! — безнадійно мажнув рукою.

Крилата вістка про біятику, що мала зірватися цієї ж ночі, розбурхала табор. Всі сколихнулися ще неспокійніше, коли окремим потягом з Омар приїхав д-р Грей і два санітари з лікарні.

Еліза лютилася сама на себе, що допустила розпалитися в серці незнаному досі почуванню, яке не дозволяло їй тепер скаменути брата й заборонити йому виставлятися на небезпеку. Не мала сили протиставлятися ні кому, хто захищав О'Нейла.

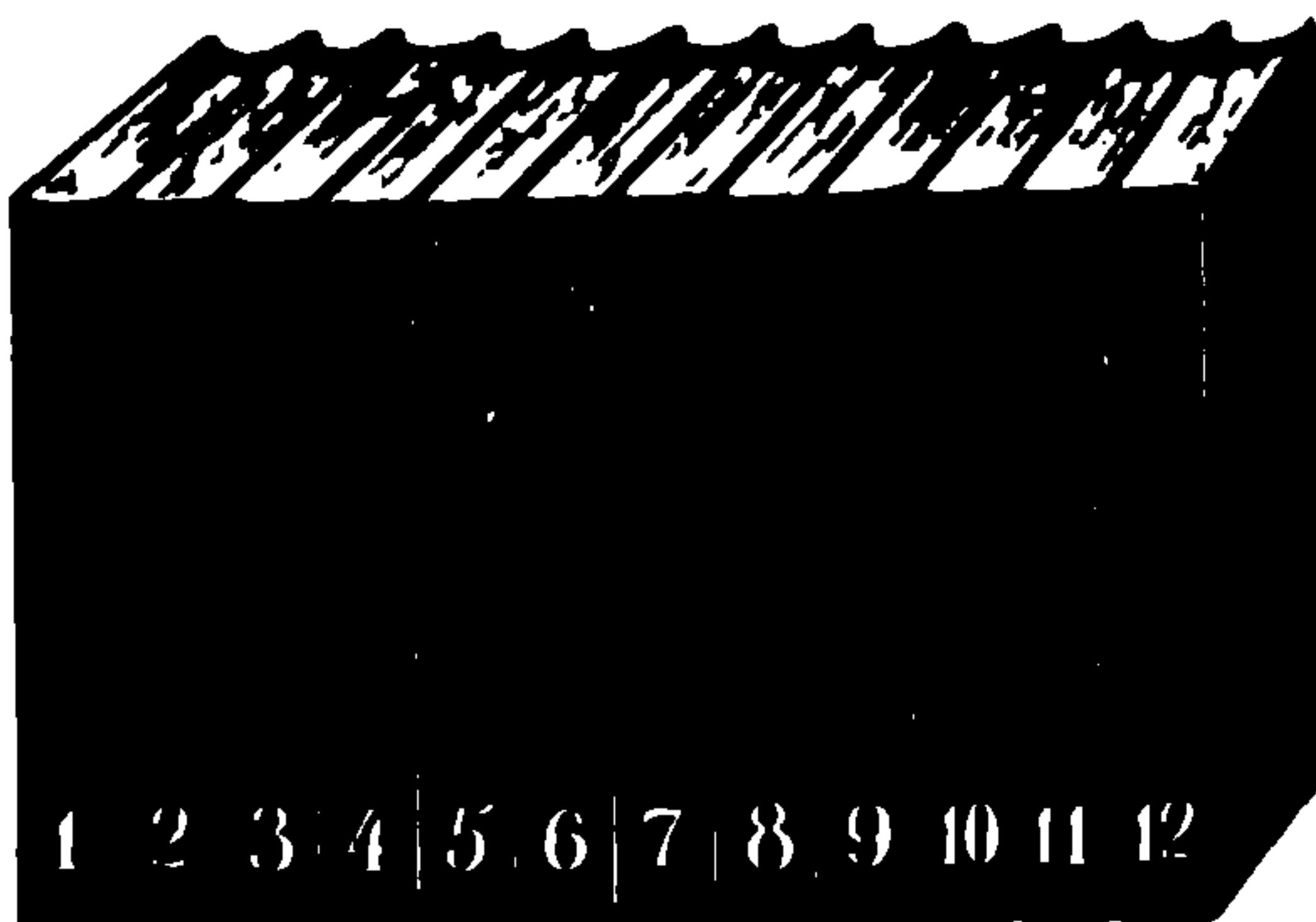
Наталія — навпаки: гаряче підмовляла Дану занехати небезпечний замір. Не послухав. Попрощався й вибіг, як у гарячці.

На землю спливали сумерки. Вздовж Гордоновоо насипу замерехтів ряд смолоскипів. Дан узгіднив свого годинника з Томовим, поцілував сестру й пішкі пустився через тундру. В пітьми наблизився до пісчаного окопу й мокрий та заболочений зупинився на кроків сто від місця наміреного перехрестя обох залізниць.

КІНЕЦЬ ПЕРШОЇ ЧАСТИНИ.

Ваші зауваження про цю книжку просимо посылати на адресу Клубу Приятелів Української Книжки.

**Так виглядає бібліотека
клубу приятелів української книжки
з 12-ти книжок**



Передплата на 12 книжок (1680 сторін друку) виносить в Канаді й ЗДА всього \$ 9.50. В Англії й Австралії 4 фунти. В інших країнах \$ 10.00. У книгарнях значно дорожче, бо 12 книжок буде коштувати коло 16 доларів.

досі появилося:

- 1—2) О. Гай-Головко: “ПОЄДИНОК З ДИЯВОЛОМ” — два томи. Ціна за 2 томи \$ 2.25.
- 3—4) В. Чапленко: “ЛЮДИ В ТЕНЕТАХ” — сатирична повість у двох томах. Ціна за 2 томи \$ 2.00.
- 5) Іван Смолій: “КОРДОНИ ПАДУТЬ” — повість, один том. Ціна \$ 1.50.
- 6) Юрій Тис: “ШЛЯХАМИ ВІКІВ” — історичні оповідання, один том. Ціна \$ 1.25.
- 7) Л. Мосендж: “ЛЮДИНА ПОКІРНА” — оповідання, один том. Ціна \$ 1.25.

ДРУКУЄТЬСЯ:

- 8—9) Рекс Біч: “ЗАЛІЗНИЙ ШЛЯХ” — 2 томи, повість з піонерського життя на Алясці. Переклад з англійського.

Дальші випуски ч. 9, 10, 11 і 12 приготовані до друку.

Передплачуйте видання КПУК та наклонітесь до цього своїх приятелів і знайомих.

Адреса Клубу:

**UKRAINIAN BOOK CLUB, LTD.
834½ Main Street,
Winnipeg, Canada.**

